

A Visegrádi Négyek gazdasági integrációérettségének elemzése

Tudományos Diákköri Dolgozat

Pleizler Violetta

Kézirat lezárása: 2012.03.26.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. Elmélet	4
2.1. Hipotézis.....	4
2.2. Elméleti alapok.....	5
2.3. A csatlakozási kritériumok teljesítése	7
3. A Visegrádi Négyek gazdasági integrációérettségének elemzése	11
3.1. Integrációérettség az átalakulási indikátorok alapján.....	11
3.2. Versenyképesség	13
3.3 A gazdaság teljesítménye	20
3.4. Munkanélküliség és foglalkoztatottság	22
3.5 Konvergencia.....	24
3.6. Az új tagállamok kereskedelme a régi tagállamokkal	28
3.7. Az EU bővítés hatása a régi és új tagállamokra	29
3.8. Finanszírozhatóság	31
3.9 A maastrichti konvergenciakritériumok teljesítése	33
4. Konklúzió	36
Irodalomjegyzék.....	38

1. Bevezetés

Az Európai Unióhoz való csatlakozással a Visegrádi Négyek (V4-ek) és köztük Magyarország is történelmi lehetőséghez jutottak. Dolgozatomban a Visegrádi Négyek integrációérettségével foglalkozom. Az integrációérettség kérdéskörét a legrészletesebben Palánkai Tibor járta körbe, ezért az integrációérettség definíciójának meghatározásakor és az elméleti alapok lefektetésekor az ő elméleti állításai alapján fejtem ki, és járom körbe én is az integrációérettség témakörét. Bár az integrációérettségnek több vizsgálható dimenziója van, úgy, mint gazdasági, társadalmi, politikai és intézményi. Én csak a gazdasági integrációérettséget fogom vizsgálni (Palánkai, MTA székfoglaló, 2005). A négy dimenzió közül a gazdasági integrációérettség mérhető a legegzaktabb mutatószámokkal és indikátorokkal, valamint ez az integrációérettség legfontosabb összetevője, hiszen az EU alapvetően a mai napig gazdasági integráció.

Az integrációérettség alapvető kritériumainak tekinthetők a működő piacgazdaság, a versenyképesség, a makroökonómiai stabilitás, a konvergencia és a finanszírozhatóság. Az integrációérettség kérdését ezen kritériumok mentén elemzem, és olyan indikátorokat vizsgállok, amelyek ezen kritériumok teljesülésének a szintjét mutatják.

A dolgozat első részében bemutatom az integrációérettség definícióját, elméleti alapjait Palánkai Tibor módszertana alapján. Majd bemutatásra kerül, hogy az egyes új tagországok hogyan teljesítették az EU által felállított csatlakozási és tagsági kritériumokat, valamint milyen feltételekkel csatlakozhattak az Európai Unióhoz.

A második fejezetben elemzem a gazdasági integrációérettség különböző indikátorait. A tervgazdaságból a piacgazdaságba való átmenetet az Európai Fejlesztési és Beruházási Bank által készített átalakulási indikátorok alapján vizsgálom. Az átalakulási indikátorok 9 területen mérik az adott ország haladását a gazdaság egy adott területén.

A versenyképességet World Economic Forum által kiadott versenyképességi index és versenyképességi jelentések alapján elemzem. Megvizsgálom, hogy mik azok a tényezők, amelyek a legnagyobb mértékben gátolják a vállalkozások hatékony működését, és hogy az egyes országok mennyit költenek K+F tevékenységre.

A makrogazdasági stabilitás helyzetét az olyan fő makrogazdasági mutatók elemzésével vizsgálom, mint a GDP növekedési rátája, az infláció szintje, a munkanélküliség és foglalkoztatottság alakulása. Ezen mutatók elemzésekor igyekszem összehasonlítani a Visegrádi Négyek teljesítményét az EU 15-ök, vagy a korábbi bővítések során felvett tagállamok teljesítményével.

A konvergencia alakulását a vásárlóerő paritáson mért egy főre jutó GDP-vel ill. konvergenciaindex elemzésével mutatom be, ill. az új és a régi tagállamok gazdasági szerkezete közti különbségeket és hasonlóságokat is elemzem. Egy ország akkor tekinthető integrációérettnek, ha az integrációból származó előnyök meghaladják a csatlakozásból fakadó hátrányokat, ezért egy kisebb fejezetrészt szánok az EU-hoz való csatlakozás hatásainak.

Az utolsó részben az finanszírozhatóság kérdésével foglalkozom, végül pedig bemutatom, hogy az új tagállamok jelenleg hogyan állnak a maastrichti konvergenciakritériumok teljesítésével.

Legvégül pedig összefoglalom, hogy milyen következtetésekre jutottam.

2. Elmélet

2.1. Hipotézis

A dolgozatom hipotézise, hogy a Visegrádi Négyek integrációérettnek, az Európai Unióhoz való csatlakozásból származó előnyök ezen országok számára meghaladták az integrációból fakadó hátrányokat.

Munkám elméleti részét Palánkai Tibor integrációérettség kapcsán kidolgozott elméletére alapozom. Megkülönböztetem a csatlakozási kritériumokat és az integrációérettséget. A csatlakozási kritériumok teljesítését irodalomelemzés és az Európai Bizottság által kiadott bővítési jelentések és országjelentések alapján elemzem. Az integrációérettség vizsgálatához olyan makrogazdasági mutatókat vizsgállok, mint reál GDP éves növekedése, egy főre jutó GDP, munkanélküliség, infláció, foglalkoztatottak aránya, munkanélküliség. Az elemzéshez nemzetközi szervezetek adatbázisaiban, valamint az Eurostat internetes oldalán gyűjtök adatokat. Mivel az országok komplex összehasonlításához jó alapot adnak az indexek, ezért különböző nemzetközi szervezetek által készített indexeket is elemzek. Ilyen indexek például az EBRD átalakulási indikátorai, a World Economic Forum Global Competitiveness Indexe. Az elemzésbe bevonok nemzetközi rangsorokat is, amelyek egy adott területen (pl.: versenyképesség, korrupció) meghatározott szempontok alapján rangsorolják az egyes országokat. A dolgozatban csak a gazdasági integrációérettségre térek ki, mert az integrációérettségnek ez az a dimenziója, ami a legkézzelfoghatóbban vizsgálható. A gazdasági integrációérettség vizsgálatába 5 területet vonok be: a működő piacgazdaságot, a versenyképességet, a makroökonómiai stabilitást, a konvergenciát és a finanszírozhatóságot.

A Visegrádi Négyek különböző területeken való integrációérettségének elemzése során igyekszem a V4-eket más európai uniós tagországokkal összehasonlítani. Általában a régi tagállamokkal hasonlítom össze a Visegrádi Négyeket, de néha a korábban már sikeresen integrálódott országokat, azaz Spanyolországot, Portugáliát vagy Görögországot veszem összehasonlítási alapnak.

2.2. Elméleti alapok

A csatlakozási vagy tagsági kritériumok Palánki Tibor szavaival élve a következőképpen fogalmazhatóak meg: *„A csatlakozási vagy tagsági kritériumok, széles értelemben, egy integrációs szervezetben való részvétel feltételeit és követelményeit határozzák meg.”* (Palánkai, MTA székfoglaló, 2005)

Az Európai Unió esetében a szélesebb körben megfogalmazott csatlakozási kritériumokat az Európai Unióról szóló szerződés 6. és 49. cikke rögzíti. Ezen cikkelyek értelmében bármelyik európai ország az Európai Unió tagjává válhat, ha tiszteletben tartja a szabadságot, a demokráciát és a jogállamiság elvét. (Európai Bizottság, A bővítés feltételei) Az integráció növekedésének korábbi bővítései során ezen általános érvényűnek tekintett kritériumok még elégségesek voltak az új tagok felvételéhez, azonban a közép-kelet európai országok bővítése során a korábban alkalmazott út nem volt járható. Egyrészt az újonnan az unióhoz csatlakozni kívánó országok magas száma miatt, másrészt az új tagjelöltek jelentős fokú diverzitást hoztak, amivel az Európai Uniónak is szembesülnie kellett. (Józon, 2005, p. 549.)

Az új tagállamok nagy száma és jelentős fokú különbözősége miatt az EU-nak fel kellett állítania egy olyan objektív kritériumrendszert, amelyet minden tagjelölt országnak teljesítenie kellett ahhoz, hogy az integráció teljes jogú tagjává válhasson. A csatlakozási kritériumokat hivatalos követelményként az EU a koppenhágai és a maastrichti kritériumokban fektette le. (Palánkai, 2003, p. 53.) A *koppenhágai kritériumok* értelmében a taggá válni kívánó országnak a következő feltételeket kell teljesíteni a csatlakozáshoz:

- *„stabil intézményrendszerrel rendelkezzen, amely biztosítja a demokráciát és a jogállamiságot, illetve az emberi jogok, valamint a kisebbségek tiszteletben tartását és védelmét*
- *életképes piacgazdaságot működtessen, és képes legyen megbirkózni az EU-ban működő piaci erőkkel és a versennyel;*

- *tudja vállalni a tagsággal járó kötelezettségeket, különösen a politikai és gazdasági célokat, valamint a monetáris unió célkitűzéseit.*” (Európai Bizottság, A bővítés feltételei)

Palánkai értelmezésében a csatlakozási feltételek egyfajta „külső feltételrendszerként” működnek, azaz nem teljesítésük esetén a csatlakozni kívánó ország az integráción kívül marad, amíg nem teljesíti a csatlakozási kritériumokat. Ezzel szemben a tagsági kritériumok egyfajta „belső keretrendszerként” funkcionálnak, a tagsági feltételek az integrációs közösségen belül elvárt magatartásformák és cselekedetek összessége, amelyek megsértésének esetén a tagállamoknak szankciókkal kell szembenéznük. (Palánkai, MTA székfoglaló, 2005)

Az egyik leglényegesebb tagsági kritérium az „acquis communautaire”, azaz a „közösségi vívmányok”, amely lényegében az Európai Unió közösségi jogát jelenti. Az „acquis communautaire” magába foglalja az EU elsődleges és másodlagos jogforrásait, és az Európai Unió Bíróságának esetjogi ítéleteit. (Eurofund, Acquis communautaire) Az 1995-ös madridi konferencián hozott európai tanácsi döntés értelmében a csatlakozni kívánó országoknak át kell ültetniük a közösségi jogot a saját nemzeti jogrendszerükbe, és képesnek kell lenniük az EU-s jog megfelelő alkalmazására. (Európai Bizottság, A bővítés feltételei)

Az integrációérettség azonban még a csatlakozási és a tagsági kritériumok teljesítésénél is jóval többet jelent. Palánkai szerint egy ország akkor tekinthető integrációérettnak, ha az integrációból adódó előnyök és hátrányok mérlegelésével képes az integrációból adódó előnyöket kihasználni. Az integrációérettséget több szempontból is vizsgálhatjuk. Az integrációérettségnek létezik gazdasági, társadalmi, politikai és intézményi dimenziója is. Az integrációérettséggel egy folyamatot tudunk szemléltetni, és csak ezen folyamat részletes elemzése adhat választ arra, hogy azon ország, amely megfelel a csatlakozási és tagsági kritériumnak egyben integrációérett-e? (Palánkai, MTA székfoglaló, 2005)

Az integrációérettséget leginkább az integrációból adódó költségek és hasznok különbségének az összehasonlításával lehet mérni. Egy ország akkor tekinthető integrációérettnak, ha az integrációból származó hasznok meghaladják az integrációból fakadó költségeket. (Palánkai, 2010, pp. 9.) Azaz az integrációérettség azt jelenti, hogy az adott gazdaság képes az integrációs formából fakadó előnyöket maximálisan kihasználni, míg az integrációban való részvételből fakadó költségeket és hátrányokat minimalizálni. Ha az integráció előnyös egy ország számára, akkor az integrációban való részvétel egyfajta pozitív összegű játéknak tekinthető. (Palánkai, 2003, pp. 51.)

Gazdaságilag egy ország akkor tekinthető integrációérettnek, ha a következő jellemzőkkel rendelkezik:

- működő piacgazdaság
- versenyképesség
- makroökonómiai stabilitás
- konvergencia
- finanszírozás és finanszírozhatóság (Palánkai, 2010, pp. 9)

2.3. A csatlakozási kritériumok teljesítése

A koppenhágai kritériumok teljesítéséről a legpontosabb képet az országokról a Bizottság által kiadott éves jelentésekből kaphatjuk. 1997-ben a Bizottság a Visegrádi Négyek közül a Cseh Köztársaságot, Lengyelországot és Magyarországot tartotta alkalmasnak a tárgyalások megkezdésére. Szlovákia esetében a Bizottság úgy találta, hogy nem képes eleget tenni a politikai kritériumoknak. (Horváth, 2007, pp. 89) Az EU 2000-ben kiadott Bővítési Stratégia Papírja szerint 1999-ben a tagjelölt országok átlagos GDP növekedési üteme 2,2% volt, a Visegrádi Négyek közül azonban Magyarország és Lengyelország 4% fölötti növekedést produkált. A Cseh Köztársaság GDP-je azonban 3,2%-kal csökkent. A makroökonómiai körülményeket illetően a jelentés Magyarország és Lengyelország esetében az infláció csökkenésének lassú ütemét emelte ki problémaként. A Visegrádi Négyek közül a folyó fizetési mérleg hiányát Lengyelország esetében találta problémásnak a jelentés. A privatizáció kapcsán a stratégia majdnem az összes országot dicséretben részesítette, de nagyobb mértékű transzparenciát tartott szükségesnek a privatizáció folyamatában. A közép –és kelet-európai tagjelölt országokba való külföldi működőtőke beáramlás az 1999-es évben is tovább nőtt. (European Commission, Enlargement Strategy Paper, 2000 p. 18-20.)

A vámuniónak két hatása van a kereskedelemteremtés és a kereskedelemeltérítés. A kereskedelemteremtés pozitív hatásnak minősül, a partnerországok között új kereskedelem keletkezik, mivel a drágább hazai termékeket a másik országból származó olcsóbb importtal helyettesítik. (Palánkai, 2004, pp. 71-72.) 1999-re az EU a tagjelölt országok legfontosabb kereskedelmi partnerévé vált. A csatlakozni kívánó országok együtt véve az USA után az EU második legfontosabb kereskedelmi partnereivé léptek elő. 1999-re az EU kereskedelmi többlete jelentősen csökkent a partnerországokkal szemben. A legnagyobb kereskedelmi részesedése az importban és exportban is Magyarországnak volt az EU-val szemben. A stratégia jelentés szerint az összes tagjelölt ország kereskedelmi integrációja folytatódott, és

még a legkisebb kereskedelmi részesedéssel rendelkező országok is növekedést mutattak.(European Comission, Enlargement Strategy Paper, 2000, p. 20)

A két gazdasági kritérium teljesítését nézve az EU úgy találta 1999-ben, hogy a Visegrádi Négyek közül Magyarország és Lengyelország működő piacgazdaság, de még további reformok szükségesek, hogy meg tudjon küzdeni a piaci erők versenyével, amelynek a követelményétől már nem jár messze. A Cseh Köztársaságot az EU már működő piacgazdaságnak tekintette, de a piaci versenyből fakadó nyomásnak még nem felelt meg, ezért szükséges volt a megkezdett reformok befejezése. Szlovákiára is már működő piacgazdaságként tekintett az EU, de a piaci versenynyomás elviselésének az érdekében strukturális és más további reformok bevezetését tartotta szükségesnek. Románia és Bulgária esetében a Bizottság úgy ítélte meg, hogy egyik gazdasági kritériumnak sem tettek még eleget vagy csak részleges eredményeket értek el. (European, Comission, Enlargement Strategy Paper, 2000. p. 21.) Lényegében megállapítható, hogy a közép-és kelet-európai csatlakozni kívánó országok az 1990-es évek végére megvalósították a működő piacgazdaságot. (Palánkai, 2010, p. 2.)

A 2001-es bővítési stratégia szerint a Cseh Köztársaság, Lengyelország, Szlovákia már működő piacgazdaságok, de a gazdaságaik között jelentős különbségek állnak fenn. A jelentés szerint ezeknek az országoknak további erőfeszítéseket kell tenniük, hogy meg tudjanak birkózni a versennyel és a piaci erők nyomásával. A 2001-es bővítésstratégiai dokumentum a megfelelő feltételek teljesülése esetén 2004-re teszi az új tagállamok csatlakozását. (European Comission, Making success of Enlargement, 2001 p. 16, 27.)

2001-ben a Cseh Köztársaság jól haladt a politikai kritériumok teljesítésében, az adminisztratív kapacitások is fejlődtek. A Cseh Köztársaság működő piacgazdaság, de a strukturális reformokat konszolidálnia és implementálnia kell. A Bizottság úgy találta, hogy Cseh Köztársaság makroökonómiai helyzete is javult, de a folyó fizetési mérleg és a költségvetés hiánya növekedett. A Bizottság a politikai kritériumok teljesítése terén elégedett volt Lengyelország esetében. Lengyelországot az EU működő piacgazdaságnak minősítette, viszont úgy ítélte meg, hogy további reformok szükségesek ahhoz, hogy Lengyelország meg bírjon küzdeni a piaci erők versenyével. Lengyelország stabil makroökonómiai környezetet tudott fenntartani. Az aquis adaptációjában is sikerült további lépéseket elérni. A politikai kritériumok teljesítésében Szlovákia is jól haladt, Lengyelországhoz hasonlóan Szlovákiának is sikerült a makroökonómiai stabilitást fenntartania, de a folyó fizetési mérleg hiánya miatt a Bizottság szigorúbb fiskális politikát tartott szükségesnek. Az adminisztratív kapacitásokat azonban gyengének ítélte meg az EU Szlovákia esetében. A politikai kritériumok

teljesítésében Magyarország is dicséretet kapott, a korrupciót azonban továbbra is jelentős problémának ítélte meg a Bizottság. Az EU megítélése szerint Magyarország piacgazdaság, amely már a piaci erők versenyéből fakadó kihívásoknak is meg fog felelni rövid időn belül. Az EU azonban nagyobb fiskális fegyelmet és átláthatóságot kért Magyarországtól. (European Commission, Making success of Enlargement, 2001 p. 31-33, 36-38, 41-44, 51-60)

2001. év második felére eldőlt, hogy a „luxemburgi” és a „helsinki” hatok között megszűnt a különbség a lezárt tárgyalási fejezetek számát tekintve. Az is egyértelművé vált, hogy a tárgyalásokat rövid időn belül, akár egyidőben le lehet zárni az összes országgal, kivéve Romániát és Bulgáriát, akik jelentősen lemaradtak a többi országhoz képest. 2001. decemberben a laekeni csúcson a tagállamok kijelentették, hogy a tagjelöltekkel 2002 végére be kell fejezni a tárgyalásokat, hogy a 2004-es európai parlamenti választásokon már teljes jogú tagként vehessenek részt az új tagállamok. A laekeni csúcs a nagycsoportos bővítés mellett tette le a voksát. Mivel az *acquis* átvételére vonatkozó fejezetek többségét a 10 tagállam már lezárta, így 2002-re nagyjából a költségvetési tárgyú fejezetek maradtak meg, amelyeket az EU egy csomagban kezelt. (Horváth, 2007, pp. 99-100.)

A 2002-es bizottsági jelentés szerint a Visegrádi Négyek működő piacgazdaságként funkcionálnak és jelentős lépéseket értek el a makrogazdasági stabilitás és a gazdasági reformok terén, hogy képesek legyenek megbirkózni a piaci erőkből fakadó versennyel. A politikai kritériumok teljesítésében az összes ország jól haladt, a Visegrádi Négyek teljesítették a politikai kritériumokat. A 2002-es bővítési stratégia 2003 tavaszára helyezi kilátásba a csatlakozási szerződések aláírását. (European Commission, Towards the enlarged Union p. 16-17, 22.) A bizottsági jelentések alapján a 2002. október 24-25-ei brüsszeli csúcson a 10 tagállamot nevezték meg leendő új tagállamokként. A 10 tagállammal 2002. december 13-án, a koppenhágai csúcson lezárásra került az összes nyitott fejezet, ezzel pedig véget értek a csatlakozási tárgyalások, a csatlakozás dátumát 2004. május 1-jében jelölték meg. (Horváth, 2007, pp. 101-102.)

A csatlakozási szerződések aláírására 2003. április 16-án került soron. A 10 új tagország azonnal bekapcsolódott az egységes piacba és az EU intézményi rendszerébe. Az egységes piacba való gyors integrálás mindkét félnek az érdeke volt. Ha a régi tagállamok csak egy hosszabb átmenet után engedték be volna az új tagokat az egységes piacra, akkor az akár az egész rendszer szétesését is magában hordozta volna. Az új tagállamok az egységes piachoz való teljes jogú csatlakozással a költségvetési transzferek gyorsabb maximalizálásában reménykedhettek. (Palánkai, 2004, pp. 469-470.) A csatlakozás után az EU nem kívánt türelmi időt adni a közösségi joganyag alkalmazásában az új tagoknak, kivéve persze azokat a

területeket, amelyekre átmeneti mentességet kaptak.(HVG, 2004) Derogációt a következő területekre alkalmaztak:

- Munkaerő szabad áramlása
- Termőföld eladása
- Közös agrárpolitika keretében kifizetésre kerülő közvetlen támogatások
- Csatlakozás az eurózónához. (Palánkai, 2010, p. 11.)

A régi tagállamok, különösen az új tagállamok szomszédai attól tartottak, hogy korlátozás nélkül túl sok munkavállaló érkezne az új tagállamokból a régi tagállamok munkaerőpiacára. Ennek a problémának a megoldására a régi tagállamok 2+3+2 éves átmeneti mentességet kaptak, erre az időre nem voltak kötelesek az új tagállamok munkavállalóit korlátozások nélkül beengedni a saját munkaerőpiacukra. Az utolsó két éves időszakra azonban már csak akkor érvényesíthették a mentességet, ha bizonyítani tudták, hogy az új tagállamokból jövő munkavállalók a helyi munkaerőpiacot veszélyeztetik. (Horváth, 2007, p. 105.)

A termőföld vásárlásának korlátozása az új tagállamokban a régi tagállamok állampolgárait érintette. Elsősorban gazdasági és szociális okok álltak annak a háttérben, hogy az új tagállamok korlátozni szerették volna a régi tagállamok állampolgárainak földszerzését az új uniós tagországokban. A termőföldek ára a régi tagállamokban többszöröse volt, mint például Magyarországon. (Euvonal). A 2004-ben csatlakozó új tagállamok közül Lengyelország 12 évre alkalmazhat földvásárlási moratóriumot. A Cseh Köztársaság, Magyarország és Szlovákia 7 évre kapta meg a földvásárlás korlátozásának a lehetőségét, ami indokolt esetben 3 évvel meghosszabbítható.(Bruxinfo, 2008) Magyarország 2010 szeptemberében kérte a földmoratórium meghosszabbítását arra hivatkozva, hogy a magyar földárak még mindig nem érik el a nyugat-európai földárakat. (FVM) Az Európai Bizottság 2014. április 30-ig engedélyezte a külföldiek földvásárlására vonatkozó korlátozás meghosszabbítását. A bizottsági határozat elismerte, hogy az EU 15-ök és a magyarországi földárak között még továbbra is olyan jelentős különbségek állnak fenn, ami szükségessé teszi a korlátozás 3 évvel való meghosszabbítását. (Európai Unió Hivatalos Lapja) Az új tagállamokat érintő fontos derogáció, hogy a 2004-ben csatlakozó új tagállamok nem a régi tagállamokkal azonos mértékben részesedtek a közvetlen termelői támogatásokból. 2004-ben az új tagállamok gazdái csak a 25%-át kapták annak a támogatásnak, amit a régi tagállamok gazdái kaptak. A régi tagállamok támogatási szintjét az EU 2013-ra tervezi elérni a közvetlen termelői támogatások esetében. A Bizottság szerint ennek az intézkedésnek az volt a fő oka, hogy ha

túl nagy lenne a támogatás szintje, akkor az átalakulási folyamatok leállnának a mezőgazdaságban és a régi termelési szerkezet maradna meg. (Bővítés és mezőgazdaság)

Az új tagállamok derogációval csatlakoztak az Európai Monetáris Unióhoz is. A csatlakozási szerződés értelmében az euró bevezetése kötelező, ha erre az új tagállamok készen állnak. Az euróövezethez való csatlakozáshoz az új tagállamoknak is teljesíteniük kell a „*maastrichti konvergencia kritériumokat*”. (Cohen, 2007, pp. 753)

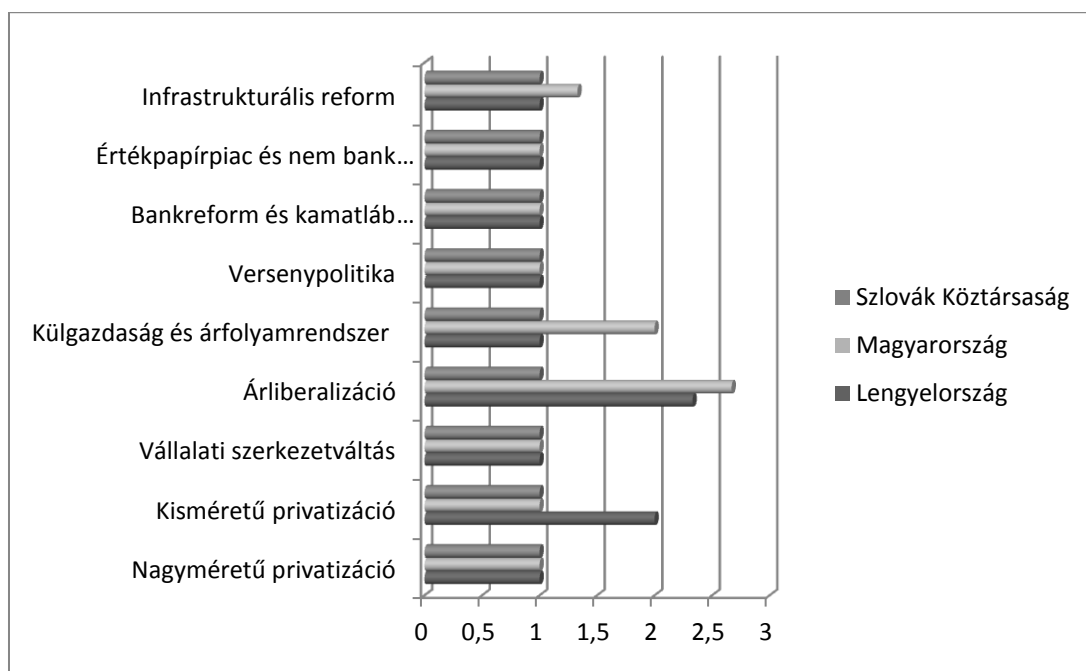
3. A Visegrádi Négyek gazdasági integrációérettségének elemzése

3.1. Integrációérettség az átalakulási indikátorok alapján

Az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank 1989-ben alkotta meg az ún. „*átalakulási indikátorokat*”, hogy pontosabban mérni tudja az átalakuló gazdaságok iparosodott piacgazdaságokhoz való felzárkózását. Az indikátorokat egy négyfokozatú skálán mérik, ahol 1-es fokozat lényegében a tervgazdaság szintjét jelenti, míg 4+ azt jelenti, hogy az adott ország piacgazdasággá vált. Lényegében teljesen felzárkózott az iparilag fejlett országok szintjére, azaz az indikátor által mért területen integrációéretté vált. (EBRD átalakulási indikátorok). Az átalakulás indikátorok tekintetében, akkor fogok egy országot az adott területen integrációérettnek tekinteni, ha legalább a 4-es értéket eléri.

Az átalakulási indikátorok alapján megállapítható, hogy 1989-ben a Visegrádi Négyek a legtöbb vizsgált területen még a tervgazdaság szintjén álltak. Magyarország a többi visegrádi országhoz képest néhány területen jobb eredményt ért el. A külgazdaság és az árfolyamrendszer reformjában Magyarország 2-es szintet ért el, ami azt jelenti, hogy az export-import korlátozásokban már történt némi liberalizáció, ám az árfolyamrendszer még nem teljesen transzparens. A másik ország, amelyik bizonyos területeken túllépett már a tervgazdaság szintjén Lengyelország volt. A kisméretű privatizációban Lengyelország 2-es szintet ért el, azaz a kisméretű privatizáció során jelentős arányú állami tulajdonban lévő kisvállalkozás került privatizálásra. Az árliberalizációban mind Lengyelország, mind Magyarország 2-es feletti értéket értek el, ez némi emelést jelentett az árak adminisztrációjában, de az állami beszerzések jelentős része még nem piaci áron történt. (EBRD átalakulási indikátorok módszertana)

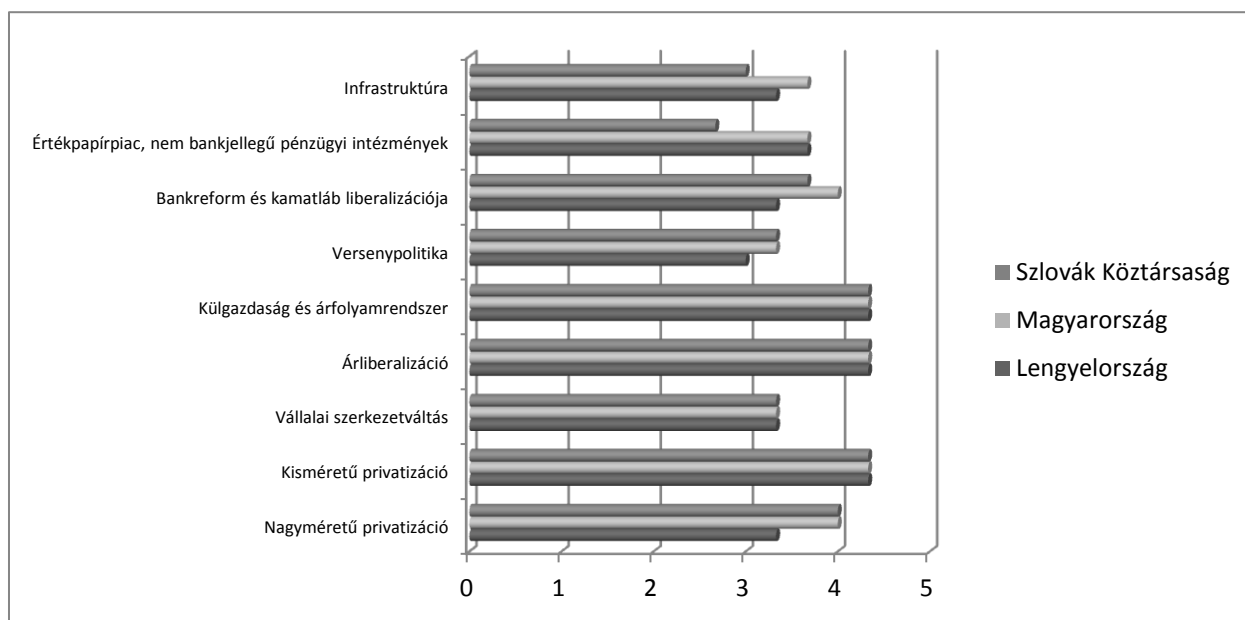
1. ábra Az átalakulási indikátorok alakulása a Visegrádi Négyekben 1989-ben

Forrás: EBRD (<http://www.ebrd.com/pages/research/economics/data/macro.shtml>, transition indicators by country fájl adatai alapján saját készítésű diagram)

Az átalakulási indikátorok elemzése azért fontos, mert így pontos képet kaphatunk arról, hogy a csatlakozás időpontjára mennyire sikeresen valósult meg az egyes területeken a tervgazdaságból a piacgazdaságba való átmenet.

2. ábra Az átalakulási indikátorok 2004-ben

Forrás: EBRD (<http://www.ebrd.com/pages/research/economics/data/macro.shtml>, transition indicators by country fájl adatai alapján saját készítésű diagram)

Az infrastruktúra területén mindhárom visegrádi ország elérte a 3-as szintet, Magyarország pedig valamivel előrébb tartott az infrastrukturális reformban, mint Lengyelország és a Szlovák Köztársaság. Infrastruktúra területén még nem tekinthetők teljesen integrációérettnek az új tagállamok a 2004-es csatlakozáskor. Azok a területek, ahol mindhárom országnak sikerült elérnie a legalább négyes értéket a következők:

- külgazdaság és árfolyamrendszer: a legtöbb tarifális korlát eltörlésre került, az ország tagja a WTO-nak.
- árliberalizáció: árkontroll nélküli teljes árliberalizáció
- kisméretű privatizáció: a kisvállalkozások nincsenek már állami tulajdonban.

A nagyméretű privatizáció esetében a Szlovák Köztársaság és Magyarország elérte a 4-es szintet, azaz a korábban állami tulajdonban lévő vállalatok és gazdaságok több mint fele magánkézbe került és a vállalatok irányítása is hatékonyabbá vált. Lengyelország a nagyméretű privatizációban még kicsit le volt maradva, ami az jelenti, hogy a korábban állami kézben lévő vállalatok körülbelül egynegyede-fele lett privatizálva.

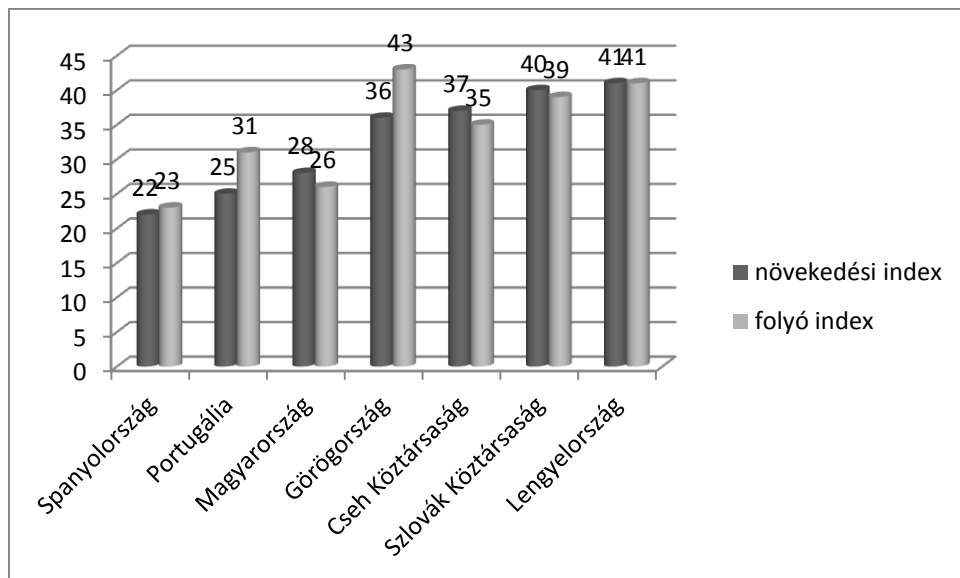
Az a terület, ahol még mindhárom ország el volt maradva az integrációérettség kívánatosnak tartható szintjétől a versenypolitika és a vállalati szerkezetátalakítás volt. A Szlovák Köztársaság esetében megjegyezendő, hogy Lengyelországhoz és Magyarországhoz képest jelentősen le volt maradva az értékpapírpia és a nem bank jellegű intézmények reformjában (EBRD átalakulási indikátorok módszertana).

3.2. Versenyképesség

A versenyképesség az integrációérettség egyik nagyon fontos indikátora. A koppenhágai kritériumokban is a csatlakozás feltételeként szerepel, hiszen az csatlakozó tagállamnak képesnek kell lennie megbirkóznia az EU közös piacán működő verseny nyomásával. (Palánkai, 2010, pp. 10.-11.) A versenyképesség mérésére nemzetközi szinten alkalmazott egyik mérőszám a növekedési versenyképességi index (Growth Competitiveness Index), amelynek a segítségével az egyes nemzetgazdaságok versenyképességük szerint rangsorba állíthatók. A globális versenyképességi index három alindexből áll, amelyek a gazdaság technikai színvonalát, a közintézmények minőségét és a növekedéssel összefüggő makrogazdasági feltételeket mérik. (The Global Competitiveness Report, 2001, p. 19.) Míg a GCI a versenyképesség makroökonómiai összetevőire koncentrál, addig a folyó versenyképességi index (Current Competitiveness Index) a versenyképesség mikroökonómiai feltételeire fókuszál. A CGI két alindexből tevődik össze, az egyik a vállalatok működését, a

másik a nemzeti üzleti környezet minőségét méri. (The Global Competitiveness Report, 2001, p. 21.

3. ábra Versenyképességi rangsor a Visegrádi Négyekben és néhány korábban felvett tagállamban

Forrás: The Global Competitiveness Report 2001-2002.

2001-ben mind a növekedési, mind a folyó versenyképességi indexet nézve a tagjelölt országok közül Magyarország állt legjobban, még a már régebb óta EU-s tagország Görögországot, és folyó index tekintetében Portugáliát is megelőzve. A Cseh Köztársaság, Lengyelország és a Szlovák Köztársaság majdnem hasonló szinten állt versenyképességben egymáshoz és Görögországhoz viszonyítva. Így elmondható, hogy 2001-ben a Visegrádi Négyek versenyképességben integrációérettnek, vagy már majdnem integrációérettnek tekinthetők.

A Világgaazdasági Fórum által a 2011-2012-re kiadott globális versenyképességi jelentés a gazdasági fejlettségük szerint különböző csoportokba sorolja a jelentésben szereplő országokat 12 vizsgált gazdasági tényező alapján. A legelső csoport a tényező-vezérelt gazdaságoké. Ebbe a csoportba azok az országok tartoznak, amelyeknek a versenyképessége az ország tényezőire, erőforrásaira épül – például a képzetlen, olcsó munkaerőre, természeti erőforrásokra. A versenyképesség fenntartása a fejlettségnek ezen szintjén a jól működő köz- és magánintézményektől, a jól fejlett infrastruktúrától, a stabil makrogazdasági környezettől, és egészséges lakosságtól függ, ami legalább alapszintű oktatásban részesül. A gazdaság fejlődésével, a következő versenyképességi szint, amit az országok elérhetnek a hatékonyság-vezérelt gazdaságoké. A versenyképességhez a fejlettségnek ezen szintjén már sokkal

hatékonyabb termelési folyamatokat kell kialakítani, növelni kell az előállított termékek minőségét. A versenyképességet itt már olyan tényezők befolyásolják, mint az oktatás és képzés, hatékony termékpiacok, jól működő munkaerőpiac, fejlett pénzügyi piacok, a létező technológiák előnyeinek kihasználása, nagy belföldi vagy külföldi piacok. Az innováció-vezérelt gazdaságok szintjét elérve az országok már csak új és egyedi termékekkel tudnak versenyezni. Ebben a folyamatban a leginkább meghatározó tényezők a legkifinomultabb termelési folyamatok és az új innovációk. A három szint között van két másik szint, amelyek az átmenetet jelentik az egyes szintek között. Van egy átmeneti szint a tényező-vezérelt és hatékonyság-vezérelt, és egy másik átmeneti szint a hatékonyság-vezérelt és az innováció-vezérelt gazdaságok között. (Global Competitiveness Report 2011-2012, p. 9-11.)

1. táblázat A Visegrádi Négyek fejlettsége

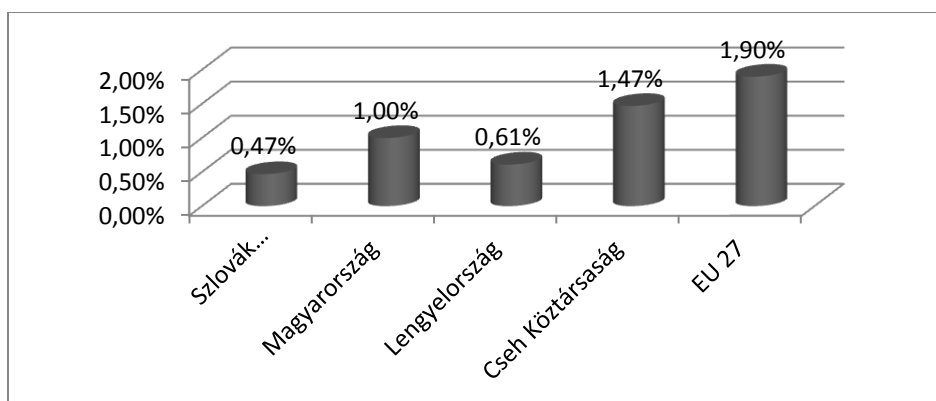
Ország	Gazdaság fejlettsége
Cseh Köztársaság	innováció-vezérelt gazdaság
Lengyelország	átmenet a hatékonyság-vezérelt és innováció-vezérelt gazdaság között
Magyarország	átmenet a hatékonyság-vezérelt és innováció-vezérelt gazdaság között
Szlovák Köztársaság	innováció vezérelt-gazdaság

Forrás: Global Competitiveness Report 2011-2012.

A 2011-2012-es Globális Versenyképességi Jelentés értékelése szerint a Cseh és a Szlovák Köztársaság már a gazdasági fejlettség legmagasabb szintjén állnak, azaz innováció-vezérelt gazdaságoknak minősülnek. Lengyelország és Magyarország még nem érik el az innováció-vezérelt gazdasági fejlettség szintjét, hanem átmeneti fázisban vannak a hatékonyság-vezérelt és az innováció-vezérelt gazdaság állapota között.

A versenyképességet, különösen a jövőbeli versenyképességet, meghatározza, hogy egy ország mennyit költ kutatás-fejlesztési, azaz K+F tevékenységre. A Lisszaboni Stratégia eredeti célkitűzése az volt, hogy az EU 2010-re érje el, hogy a tagországok uniós szinten a GDP-jük 3%-át fordítsák kutatás-fejlesztési beruházásokra. (Bató-Szent-Iványi, 2009, p. 74.)

4.ábra K+F kiadások a GDP %-ában 2008-ban

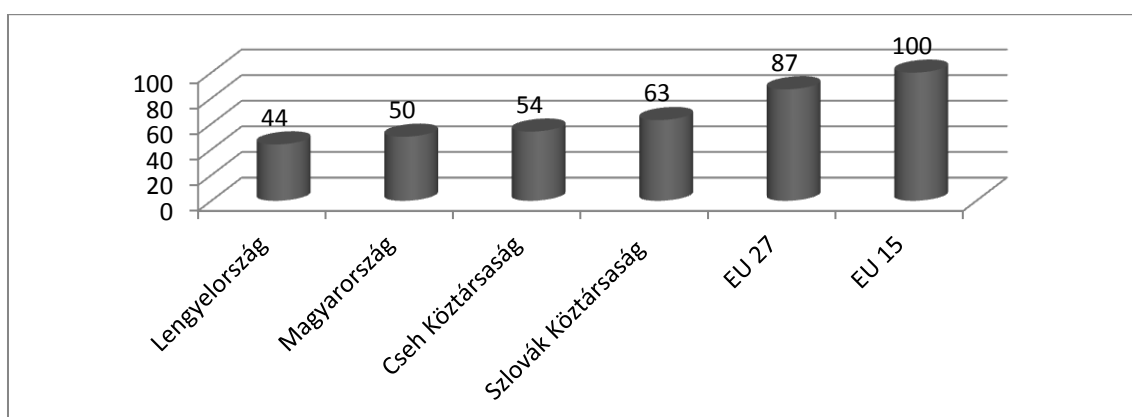

Forrás: Eurostat

A lisszaboni stratégiában kitűzött 3%-os GDP arányos K+F kiadásoktól még az EU 27-ek átlaga is jelentősen eltér, hiszen az EU tagállamok K+F tevékenységre fordított kiadása még a GDP 2%-át sem éri el. Az új tagországok közül Bulgária és Szlovákia még a GDP-jük fél százalékát sem költötték kutatásra és fejlesztésre. Románia és Lengyelország majdnem a GDP-jük 0,6 %-át fordították K+F tevékenységre. 1% vagy afölötti szintet mindössze Magyarország és Csehország költött kutatás-fejlesztési tevékenységre. A vizsgált számok alapján kijelenthető, hogy nem csak a lisszaboni céloktól, de az EU átlagtól is messze járnak az új tagállamok ezen a területen.

Egy ország versenyképességét erősen befolyásoló tényező a munkaerő által végzett munka minősége, ezt leginkább a munkaerő termelékenységével lehet mérni.

5. ábra Az új tagállamok PPS alapú munkaerő termelékenysége ledolgozott órák alapján

Forrás:Eurostat

A ledolgozott órák alapján mért munkatermelékenység esetén látható, hogy Lengyelország az EU 27-ek munkatermelékenységének a felét éri el. Magyarország az EU 25-ök munkatermelékenységének pont a felét érte el. A két legmagasabb munkatermelékenységgel

rendelkező új tagország a Cseh Köztársaság és a Szlovák Köztársaság, előbbi az EU 15-ök munkatermelékenységének a felét, utóbbi majdnem a 2/3-át éri el.

A versenyképességet egyik leginkább gátló jelenség a korrupció, a gazdaság versenyképessége nagyban függ attól, hogy a korrupció jelensége mennyire elterjedt, mennyire befolyásolja a gazdasági tevékenységet. A korrupció előfordulásának a gyakoriságát méri a Transparency International Korrupció Érzékelési Indexe.

2. táblázat Korrupciós Érzékelési Index és pontszám 2011.

ország	Rangsor	pontszám
Lengyelország	41.	5.5
Magyarország	54.	4.6
Cseh Köztársaság	57.	4.4
Szlovák Köztársaság	66.	4

Forrás: Transparency International

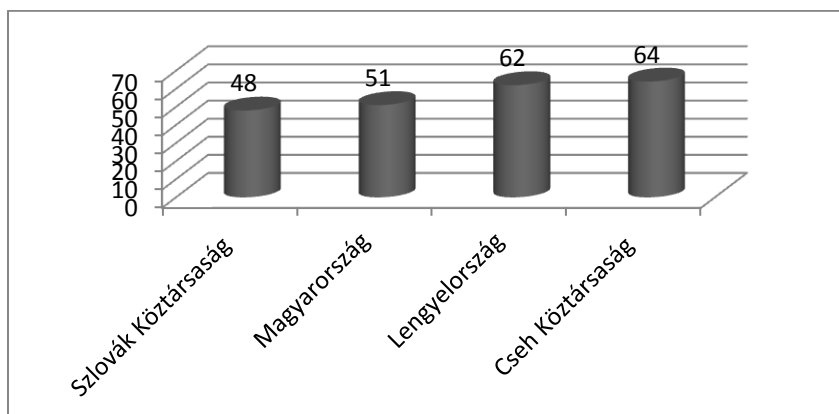
A Transparency International korrupciós indexe egy a 0-tól a 10-ig terjedő skálán méri a korrupció mértékét, ahol 0 azt jelenti, hogy az adott ország nagyon korrupt, míg a 10-es érték azt jelenti, hogy az adott ország a korrupció jelenségétől mentesnek minősíthető. A korrupciós értékelést olyan kérdések alapján határozzák meg, mint a vesztegetés a közszférában dolgozók körében, visszaélések a közbeszerzési eljárások során, a közszféra korrupcióellenes intézkedéseinek a hatékonysága. A Transparency International a kapott pontszám alapján rangsorolja azt a 183 országot, ahol a 2011-es évben mérték a korrupció szintjét. (Korrupció Észlelési Index 2011) A Visegrádi Négyek közül Lengyelország érte el a legjobb eredményt, 5,5 ponttal a 41.helyezést. Magyarország és a Csehország csaknem egymást követve az 54. és 57. helyen állnak. Így a korrupció érzékelési listán ennek a három országnak sikerült a legjobb egyharmadba bekerülni, 5 fölötti értéket a skálán azonban csak Lengyelországnak sikerült elérnie. A Visegrádi Négyek közül a legrosszabb helyezést a Szlovák Köztársaság érte el a 66. hellyel.

Egy ország versenyképességét erősen befolyásolja, hogy milyen az üzleti környezet a vállalkozások számára, mennyire könnyű vállalkozni az adott országban, milyen akadályok állnak a vállalkozások hatékony működésének útjában. A Világbank által évente kiadott Doing Business jelentés 183 gazdaságot rangsorol 10 témában elért eredményük alapján. A

Világbank által kiadott felmérés a következő üzleti környezetet befolyásoló tényezőket vizsgálja:

- vállalkozás indítása
- építési engedélyek elintézése
- hitelhez való hozzájutás
- tulajdonjog bejegyzése
- befektetők védelme
- adófizetés
- határon átnyúló kereskedelem
- szerződések kikényszeríthetősége
- csődhelyzet megoldása
- elektromos áramhoz jutás (Doing Business Report 2012, pp. 62.)

6. ábra Doing Business rangsor 2012.

Forrás: Doing Business Report 2012.

A Visegrádi Négyek közül a Szlovák Köztársaság biztosítja a legjobb üzleti és szabályozási környezetet, így a 183 ország közül a 48. helyet érte el a szlovák gazdaság. Magyarország nem sokkal lemaradva az 51. helyet szerezte meg. Lengyelország és a Cseh Köztársaság az első két ország mögött valamivel lemaradva a 62. és a 64. helyen végzett a Doing Business rangsorában.

Azt, hogy egy országban milyen tényezők gátolják leginkább a vállalkozások tevékenységét azt 2011-2012-es Competitiveness Reportból tudhatjuk meg. A válaszadókat 15 olyan tényezőről kérdezték meg, amelyek a vizsgált országban akadályozhatják a vállalkozási tevékenységet. Az általam elemzett országok esetében a három leggyakrabban

említett tényezőt mutatom be minden ország esetében a következő táblázatban, amelyeket a leggyakrabban említettek, mint a vállalkozási tevékenységet gátló jelenséget.

3. táblázat Vállalkozási tevékenységet leginkább befolyásoló tényezők az említési gyakoriság sorrendjében

Cseh Köztársaság	Korrupció (17,2%), nem hatékony kormányzati bürokrácia (15%), adózási szabályok (9,7%)
Lengyelország	Adózási szabályok (20,7%), nem hatékony kormányzati bürokrácia (13,6%), korlátozó munkaügyi szabályozás (13,4%)
Magyarország	Pénzügyi forrásokhoz való hozzáférés (17,6%), adózási szabályok (12,8%), magas adókulcsok (11,4%)
Szlovák Köztársaság	Korrupció (19,4%), nem hatékony kormányzati bürokrácia (19%), korlátozó munkaügyi szabályozás (11%)

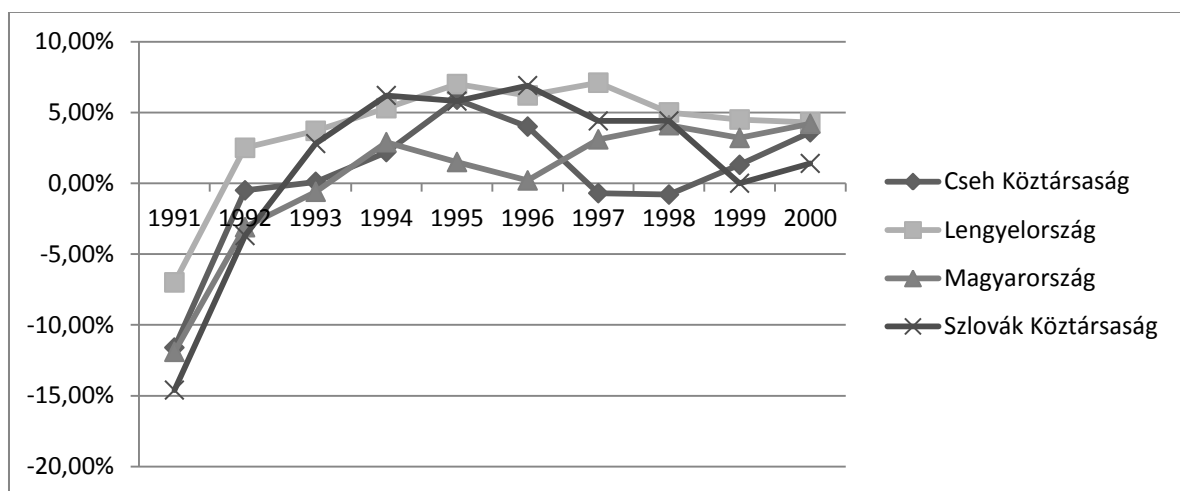
Forrás: Global Competitiveness Report 2011-2012

A vállalkozási tevékenységet leginkább befolyásoló tényezőnek 2 ország esetében a korrupció bizonyult, amely a megkérdezettek szerint komoly gátja a vállalkozásnak a Cseh Köztársaságban és a Szlovák Köztársaságban. Magyarország kivételével az összes országban komolyan korlátozta a vállalkozások működését a nem hatékony kormányzati bürokrácia, amelyet többnyire a második helyen említették, mint a vállalkozások működését leginkább akadályozó tényezőt. Az adózási szabályokat a Cseh Köztársaságban, Lengyelországban és Magyarország esetében említették a megkérdezettek a három legfontosabb gátló tényező között. A magas adókulcsok leginkább Magyarországon befolyásolták a vállalkozási tevékenység. A korlátozó munkaügyi szabályozást Lengyelország és a Szlovák Köztársaság esetében tartották problémának a megkérdezettek. Magyarország esetében a legnagyobb probléma a finanszírozási forrásokhoz való hozzáférés volt, ami akadályozta a vállalkozások hatékony működését.

3.3 A gazdaság teljesítménye

A gazdasági átalakulás az összes volt szocialista országban jelentős gazdasági visszaeséssel kezdődött. A legkevésbé a lengyel, a legnagyobb mértékben közel 15%-kal a szlovák gazdaság esett vissza. A GDP növekedése a legtöbb országban 1993-ban indult be, de a 1990-es évek második felében még voltak kisebb visszaesések. A magyar gazdaság 1996-ban nem nőtt, a Cseh Köztársaság GDP-je pedig kisebb mértékben 1997-ben és 1998-ban is visszaesett. A szlovák GDP növekedése pedig 1999-ben mutatott stagnálást. Lengyelország GDP-je 1992-től folyamatosan pozitív mértékű növekedést mutatott.

7. ábra A GDP növekedés éves változása a tagjelölt országokban 1987 és 2006 között

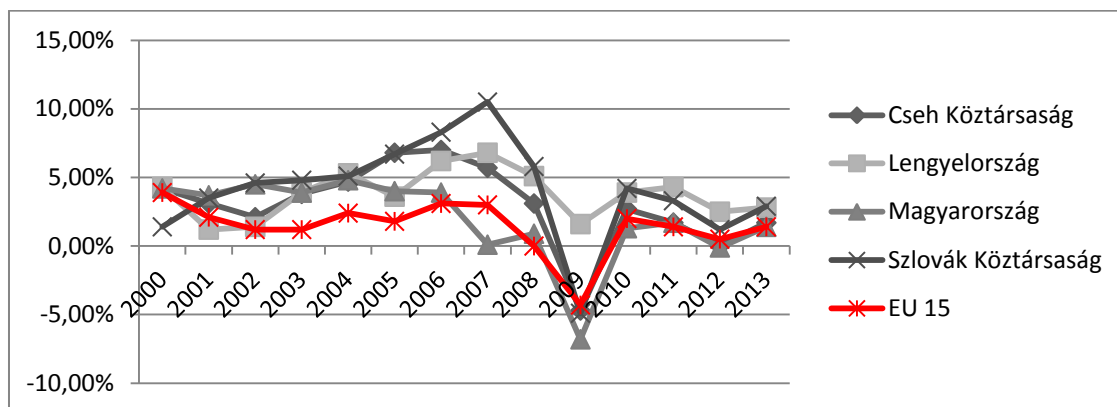
Forrás: Világbank

A makrogazdasági stabilitás kialakulásának és hosszú távú fenntarthatóságának az egyik feltétele a stabil, hosszútávon fenntartható gazdasági növekedés. A gazdasági növekedés egyik elfogadott mérőszáma a bruttó nemzeti termék éves növekedési rátája.

2000-ben a Szlovák Köztársaságban volt a legalacsonyabb a gazdasági növekedés, a szlovák gazdaság GDP-je körülbelül 1,5%-kal nőtt. Ezzel szemben a többi országban és az EU 15 tagállamaiban 4% körüli volt az éves gazdasági növekedés. A Visegrádi Négyek – Magyarország kivételével – egészen a 2008-ban kitört gazdasági válságig jóval nagyobb éves reál GDP növekedést értek el, mint az EU 15-ök. Magyarországon a gazdasági növekedés már a válság előtt megtorpant, 2007-ben a magyar GDP egyáltalán nem nőtt. Ezzel ellentétben a szlovák gazdaság 2007-ben 10% fölötti növekedést ért el. 2009-ben a gazdasági visszaesés az összes közép-kelet-európai tagállamot erősen érintette, a legnagyobb mértékben a magyar a magyar GDP esett vissza majdnem 7%-kal. Lengyelország ugyanakkor a válság ellenére is közel 2%-kal növelni tudta a GDP-jét. 2010-től a Visegrádi Négyek gazdasága újra

növekedésnek indult. Lengyelország és a Szlovák Köztársaság 4%-os reál GDP növekedést ért el. 2012-re az Eurostat újra visszaesést vár a GDP növekedésében, de úgy néz ki, hogy Magyarország kivételével a másik három ország az régi tagállamok átlaga feletti gazdasági növekedést fog elérni.

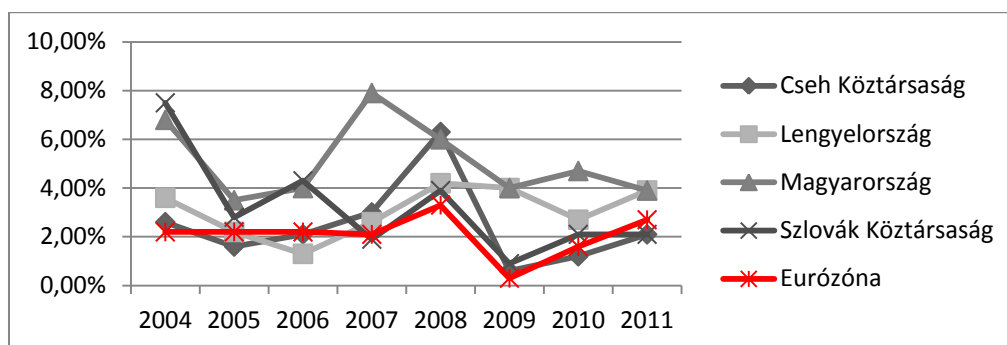
8 .ábra A reál GDP növekedési rátája 2000-2013 közötti (2012-2013-as adatok Eurostat becslések)

Forrás: Eurostat

Az infláció nemzetközi mértékben elfogadott mértéke általában 2-3,5%. (Palánkai, 2006, pp. 310). 2004-ben elég széles skálán mozgott az inflációs ráta az kelet-közép-európai országokban. A csatlakozás évében a legmagasabb 7% körüli inflációs rátát Magyarország és a Szlovák Köztársaság érte el, míg a legalacsonyabb értéket a Cseh Köztársaság, ahol még 3% sem volt az infláció. A legmagasabb átlagos inflációs szintet Magyarország mutatta 2004 és 2011 között, a magyar infláció mindössze egyetlen évben 2005-ben érte el a 4% alatti inflációs szintet. 2007-ben 8% felett volt az infláció Magyarországon. 2008-ban mindenhol megugrott az inflációs ráta az előző évhez képest, az eurót használó gazdaságok inflációja is megnőtt. Az eurózóna inflációs szintjét leginkább a Cseh Köztársaság és a Szlovák Köztársaság közelítette meg. 2011-ben is ebben a két országban volt alacsonyabb az infláció mértéke, mint az eurózóna országaiban, az összes új tagországban magasabb volt az inflációs ráta mértéke. A fenntartható inflációs ráta nemzetközileg elfogadott mértékét hosszabb távon a legtöbb kelet-közép-európai új tagország nem tudta teljesíteni, ez többnyire csak a cseh és szlovák gazdaságnak sikerült.

9. ábra Az inflációs ráta változása 2004-2011

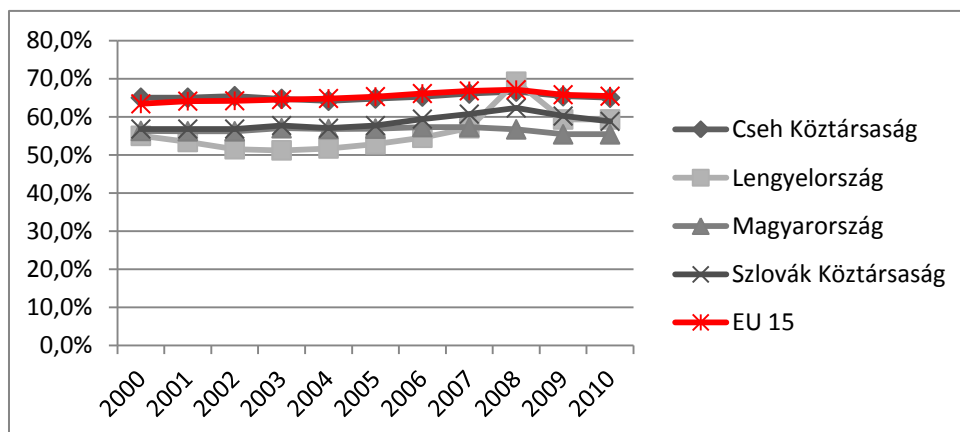
Forrás: Eurostat

3.4. Munkanélküliség és foglalkoztatottság

A rendszerváltás előtt a munkanélküliség jelensége nem létezett a kelet-közép európai országokban. A transzformációs recesszió azonban magával hozta a magas fokú munkanélküliség jelenségét, ami a piacgazdaságba való átmenet egyik költsége volt. A magas fokú munkanélküliség pedig mindenképpen az integrációból fakadó előnyök kihasználásának egyik korlátja lehet. (Palánkai, 2010, pp. 17.)

Az EU a hosszú távú átfogó gazdasági programjaiban az utóbbi években kiemelt prioritásként kezeli a foglalkoztatás kérdését. A 2000-ben meghirdetett lisszaboni stratégiában az EU kitűzte, hogy 2010-re az általános foglalkoztatási rátának el kell érnie a 70%-ot, a nők foglalkoztatási rátájának meg kell haladnia a 60%-ot, az idősebb korú munkavállalók foglalkoztatottságának pedig el kell érnie az 50%-ot. (Lisszaboni Stratégia) Az Európa 2020 program célkitűzései is hasonló mértékbe ambiciózusak a foglalkoztatás terén. Az EU a 20-64 éves korosztályba tartozó népesség 75%-át szeretné bevonni a foglalkoztatottak körébe. (Európa 2020 célkitűzések)

10. ábra A foglalkoztatottak aránya 2000-2010

Forrás: Eurostat

Az elmúlt évtized foglalkoztatottsági rátáját személve nyilvánvaló, hogy mind az EU régi, mind az új tagállamainak a foglalkoztatottsági ráta jelentős mértékben elmarad a lisszaboni stratégia ill. az EU 2020 program kitűzött foglalkoztatási céljaitól. Az új közép-kelet-európai tagállamokban a foglalkoztatottsági ráta alacsonyabb, mint az EU 15-ökben, egyedül Csehországban éri a foglalkoztatottak aránya a régi tagállamokban foglalkoztatottak arányát. Az EU 15-ökben a foglalkoztatottak arány jórészt 65% körül stagnált, a 2000-es évek közepén minimális mértékben növekedett, de a gazdasági válság eltörölte a foglalkoztatottság növekedése terén elért szerény eredményeket. A 2000-es években a legtöbb országban a 15-64 éves korosztály foglalkoztatottsági aránya 50-65% között mozgott, ami nem csak az EU foglalkoztatási célkitűzéseitől van távol, hanem a régi tagállamok foglalkoztatottsági átlagát sem éri el. A Visegrádi Négyek közül a foglalkoztatottak arányának növelésében a legnagyobb növekedést a lengyelek érték el a 2000-es években. 2010-ben Magyarországon volt a legalacsonyabb a foglalkoztatottsági ráta, míg Csehországban a legmagasabb. Lengyelországban 2008-ban kiemelkedően megnőtt a foglalkoztatottsági arány, majd a következő években kissé visszaesett.

4. táblázat Munkanélküliségi adatok 2007-2011 a munkaképes korú lakosság arányában

	2007	2008	2009	2010	2011
Cseh Köztársaság	5,3%	4,4%	6,7%	7,3%	6,8%
Lengyelország	9,6%	7,1%	8,2%	9,6%	9,7%
Magyarország	7,4%	7,8%	10,0%	11,2%	10,9%
Szlovák Köztársaság	11,1%	9,5%	12,0%	14,4%	13,4%
EU 15	7,1%	7,2%	9,2%	9,6%	9,7%

Forrás: Eurostat

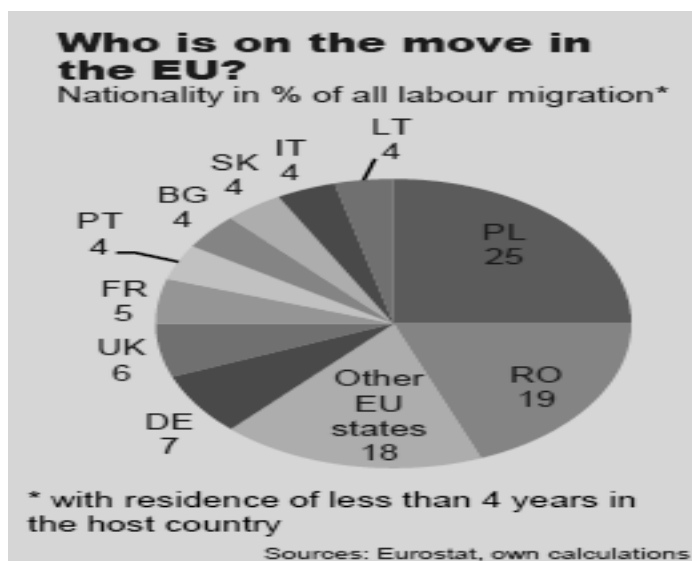
2007-ben az utolsó válságmentes évben új tagországok többségében alacsonyabb volt a munkanélküliségi ráta, mint a régi tagállamokban, kivéve Lengyelországot és a Szlovák Köztársaságot, Magyarország pedig majdnem elérte az EU 15 munkanélküliségi szintjét. A válság hatására mindegyik országban nőtt a munkanélküliség. 2009-2010-ben a Szlovák Köztársaságban volt a legmagasabb a munkanélküliség. A Cseh Köztársaságban, Lengyelországban nem nőtt jelentősebb mértékben a munkanélküliség a válság hatására. Magyarországon és Szlovák Köztársaságban haladta meg a munkanélküliségi ráta a régi tagállamok munkanélküliségi rátáját.

Az EU munkaerőpiaca kapcsán fontos megjegyezni, hogy a régi tagállamok azon félelme, hogy az új tagállamokból érkező munkavállalók elöntik a régi tagállamok munkaerőpiacát alaptalan volt. Az új tagállamokból a régi tagállamokba áramló munkaerő aránya a vártnál

alacsonyabb volt. Azokban a tagországokban, ahol nem korlátozták a munkaerő szabad áramlását az új tagállamokból érkező munkaerő jótékony hatást gyakorolt a gazdaság növekedésére.(Deutsche Bank Research)

Az új tagországok közül leginkább a lengyelek és a románok vállaltak más tagállamban munkát. A más tagállamban munkát vállalók negyede volt lengyel, 19%-a pedig román nemzetiségű. A más tagállamban munkát vállalók között jóval kevesebben voltak a szlovákok és a bolgárok, akiknek az aránya 4-4% volt a más uniós országokban munkát vállalók között. (11. ábra)

11. ábra A más tagországban munkát vállalók megoszlása nemzetiség szerint

Forrás:[http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_EN-](http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_EN-PROD/PROD0000000000241156/As+time+goes+by___+Mixed+showing+after+five+years+of+EU+eastern+enlargement.pdf)

[PROD/PROD0000000000241156/As+time+goes+by___+Mixed+showing+after+five+years+of+EU+eastern+enlargement.pdf](http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_EN-PROD/PROD0000000000241156/As+time+goes+by___+Mixed+showing+after+five+years+of+EU+eastern+enlargement.pdf) pp.4.

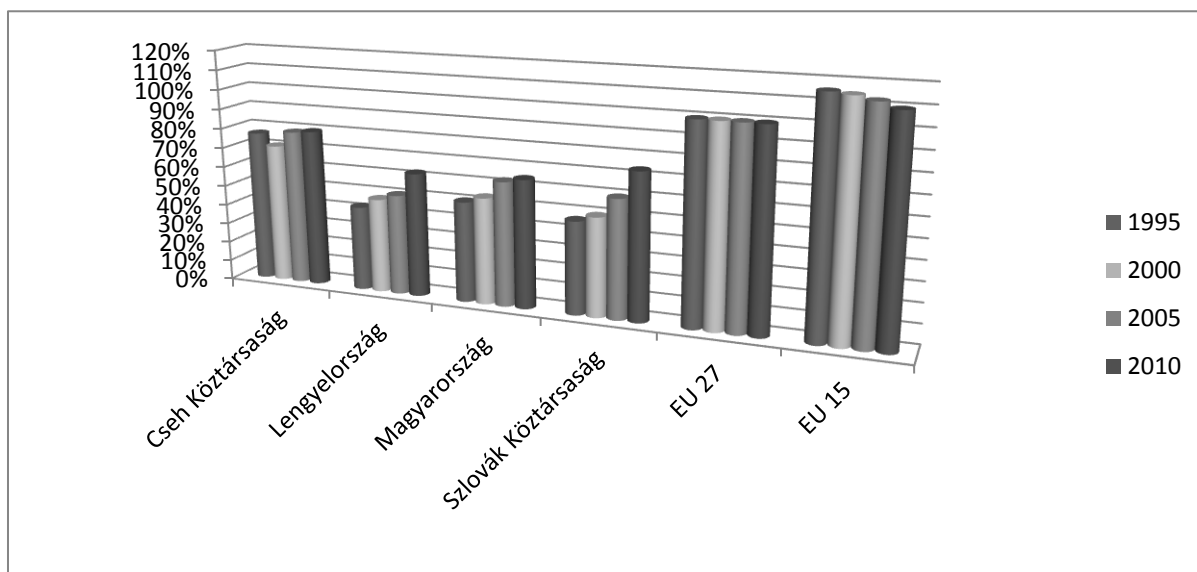
3.5 Konvergencia

A konvergencia a sikeres integráció egyik fontos előfeltétele. Nagy fejlettségbeli különbségek esetén az integrációból fakadó előnyök nagyon egyenlőtlenül oszlanak el. Szélsőséges fejlettségbeli különbségek esetén elképzelhető, hogy a csatlakozó ország számára az integráció előny-hátrány mérlege negatív lesz. A keleti kibővítéssel az EU-n belüli fejlettségbeli különbségek nagyon megnöttek, a legfejlettebb és legfejletlenebb uniós tagországok, mint például Dánia és Bulgária között 4-5-szörös fejlettségbeli különbség van. Ahhoz, hogy például Magyarország fel tudjon zárkózni 15-20 év alatt az EU-s átlaghoz, ahhoz évente 2-2,5 százalékos növekedési többletet kellene produkálni az EU átlagos növekedési szintjéhez képest. (Palánkai, 2006, 313-314.) Ahogy a 8. számú ábrán is látható

2006 óta Magyarország átlagos reál GDP növekedése nem tudott az EU 15-ök átlagos GDP növekedési üteme fölé emelkedni.

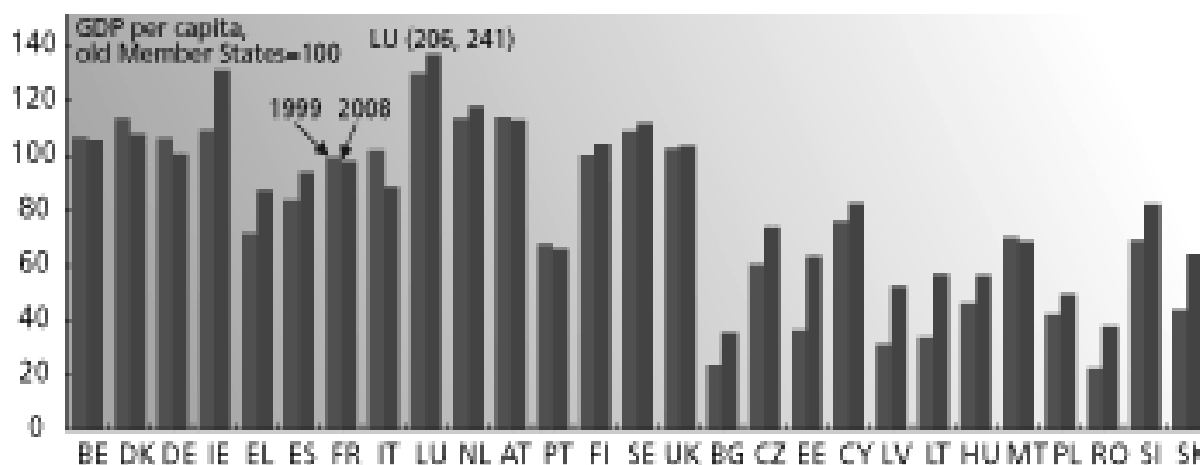
A konvergencia a sikeres integráció állapotának és az Európai Unió többi országához való felzárkózást jelenti. (Palánkai, 2010, pp. 21.) A 12. ábra az egy főre jutó vásárlóerő paritáson mért GDP-t mutatja a tagjelölt országokban az EU 27 átlagához viszonyítva, ami mindig 100%. 1995-ben Csehország az uniós átlag több, mint 70%-át érte el, ezzel pedig a legjobb eredményt mutatta az Unióhoz csatlakozni kívánó országok közül. 2010-re a Visegrádi Négyek növelni tudták az egy főre eső GDP-jüket az EU 27-ekhez képest. A legkomolyabb felzárkózást Szlovákiának sikerült elérni az EU átlag 47%-áról 74%-ra való növekedéssel. 2010-re Magyarország és Lengyelország is elérték az uniós átlag 60%-át. Az egy főre eső vásárlóerő paritáson mért GDP alapján megállapítható, hogy a vizsgált közép-kelet európai országok megkezdték a felzárkózásukat az Európai Unió többi tagországához. Az EU 15-ök vásárlóerő paritáson mért előnye 1995 és 2010 között valamelyest csökkent az EU átlaghoz képest.

12.ábra A vásárlóerő paritáson mért GDP a tagjelölt országokban

Forrás: Eurostat

13. ábra Egy főre eső GDP a tagállamokban 1999-ben és 2008-ban

Forrás: http://ec.europa.eu/economy_finance/een/013/article_8879_en.htm

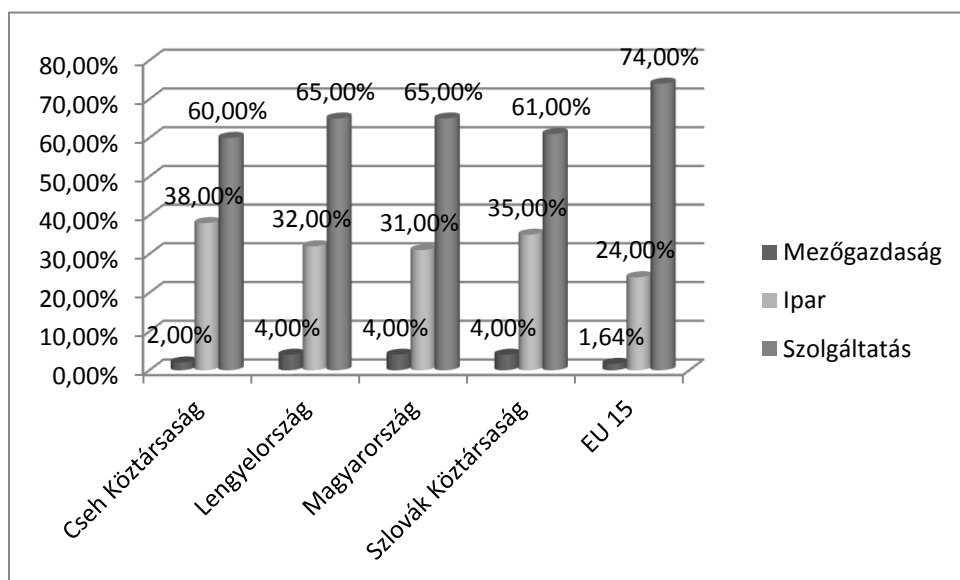
Ha európai uniós szinten vizsgáljuk az egy főre eső GDP-t, akkor megállapítható, hogy az összes új uniós tagország el van maradva a régi tagállamok átlagától. 1999 és 2008 között mindegyik új tagállam növelni tudta az egy főre eső GDP-jét, a legjelentősebb mértékű növekedés a Cseh és a Szlovák Köztársaság esetében figyelhető meg. 2008-ban a Cseh Köztársaság már megelőzte egy főre eső GDP-ben az 1986-ban az EU-hoz csatlakozó Portugáliát, a Szlovák Köztársaság egy főre eső GDP-je pedig közel annyi volt, mint Portugáliáé.

Egy másik terület, ahol az új EU tagállamok konvergenciáját mérni tudjuk a gazdaság szerkezete. Ugyanis a konvergencia egyik jelének tekinthető, ha az új tagországok gazdasági szerkezete hasonlóvá vált a régi tagállamok gazdaság szerkezetéhez.

A mezőgazdasági szektor a GDP kevesebb, mint 2%-át adja az EU régi tagállamaiban. Ezt az arányt leginkább a cseh gazdaság közelíti meg, ahol a mezőgazdaság a GDP-hez való hozzájárulása 2%. Az többi visegrádi országban a mezőgazdaság 4%-kal járul hozzá a GDP-hez. A régi tagállamokban a GDP közel egynegyed részét állítja elő az ipari szektor. Az új tagországokban, a Cseh Köztársaságban és a Szlovák Köztársaságban a legnagyobb az ipari szektor aránya, ezekben az országokban a GDP 35 ill. 38%-át termeli meg az ipari szektor. Lengyelországban és Magyarországon az ipari szektor a bruttó nemzeti termék körülbelül 30%-át állítja elő. A fejlettebb nyugat-európai országokban a GDP közel háromnegyedét a szolgáltató szektor adja. Magyarország és Lengyelország GDP-jének a 65%-át is a szolgáltatási szektor állítja elő. A Cseh és a Szlovák Köztársaság a GDP-jében a legkisebb a szolgáltatások aránya a többi régiós országhoz viszonyítva. Összességében megállapítható, hogy az új tagállamok gazdasági szerkezete még nem hasonult teljesen a régebbi tagállamok

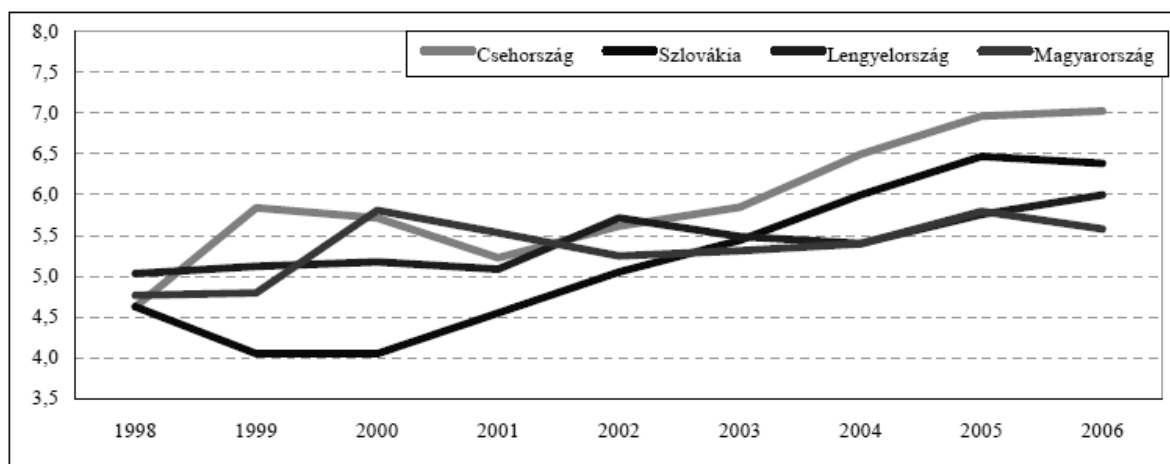
gazdasági szerkezetéhez. A szolgáltatások aránya a GDP-ben még egyik új tagállamban sem éri el a régi tagállamok szintjét. A cseh és a szlovák gazdaság esetében jelentősebb az ipari szektor szerepe, mint a többi régiós tagországban vagy az EU régebbi tagállamaiban.

14. ábra GDP szektor szerinti összetétele 2010-ben

Forrás: Világbank

15. ábra A konvergenciaindex alakulása a Visegrádi Négyeknél 2001-2006

Forrás:

http://www.icegememo.hu/hun/_docs/publikaciok/konvergencia/konvergenciaindex_2006.pdf

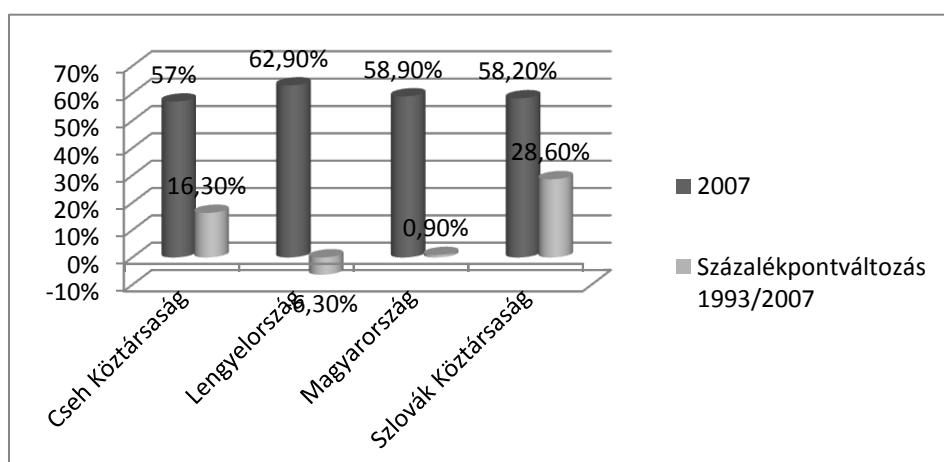
Az újonnan csatlakozott elsősorban Visegrádi Négyekre vonatkozóan lehet érdekes következtetéseket levonni az ICEG Európai Központ és a Portfolio.hu által közösen készített EU-8 konvergencia indexből. Az index 10 makrogazdasági mutató összevonásából készült és

az EU régi és új tagállami közti fejlettségbeli különbséget méri. Az index alapján készült jelentés megállapítja, hogy 2006-ban a korábbi évekhez képest a reálkonvergencia növekedése mellett lelassult a nominális konvergencia, felerősödtek a makrogazdasági egyensúlyi problémák. 2001 és 2006 között az index értékében a legnagyobb növekedést a Cseh Köztársaság, valamint a Szlovák Köztársaság érte el. A szlovák gazdaság gyorsan növekedett, ezáltal gyors volt a reálkonvergencia. A cseh gazdaság pedig gyorsan növekedett, ennek volt betudható a reálkonvergencia, valamint a makrogazdasági teljesítménye is stabil volt a gazdaságnak. Magyarország konvergenciateljesítménye 2001-hez képest semmit sem változott 2006-ra, így az ország lemaradt a többi régiós országhoz képest. Magyarország esetében 2005-2006 között csökkenés ment végbe az index értékében, ami elsősorban a fiskális problémáknak és a GDP növekedés csökkenő ütemének volt betudható. (EU 8 konvergenciaindex, 2006)

3.6. Az új tagállamok kereskedelme a régi tagállamokkal

Az EU 25-ök egymás közti kereskedelme 1999-ben 68,1% volt, ami 2007-re 67%-ra változott. Az EU 15-ök részesedése az új tagállamok exportjában 1990-ben még csak 25-30% volt, míg ez az arány 2008-ra 59,7%-ra növekedett. Az új tagállamok részesedése az új tagállamok összexportjában 1999-ben 13,2% volt, ez az arány 2007-re 19,5%-ra nőtt. (Palánkai, 2010, pp. 16.) Ezekből az adatokból látható, hogy mind az új és mind a régi tagállamok növelték az egymás közti kereskedelmüket az 1990-es és 2000-es évek között.

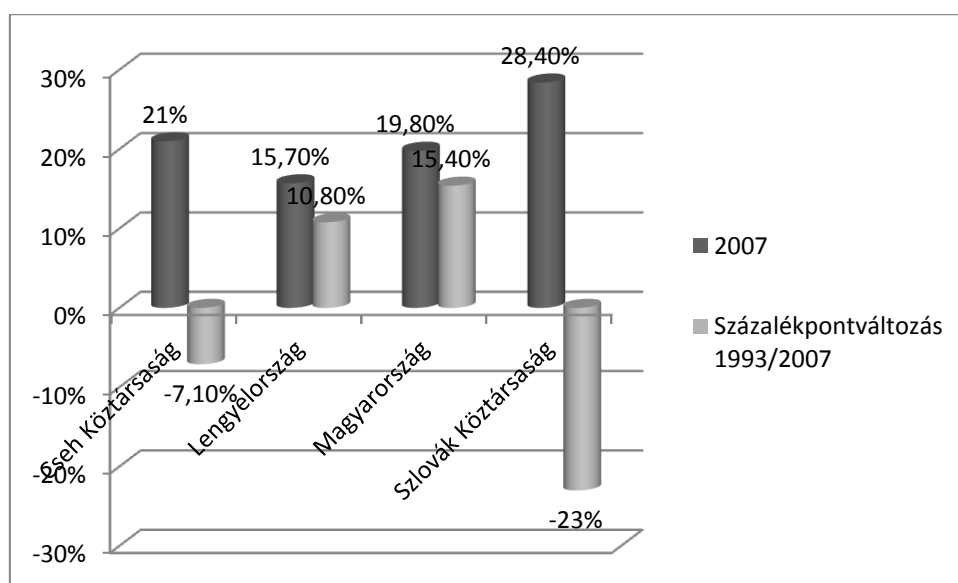
16. ábra Az EU 15-ök részesedése az új tagországok exportjából 2007-ben

Forrás: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication14283_en.pdf pp.6 (adatok alapján saját készítésű diagram)

Az integráció nem csak a régi és az új tagállamok egymás közötti kereskedelmére van hatással, hanem az új tagállamok egymás közti kereskedelmére is.

17. ábra Az új tagországok EU 12-be (új tagállamokba) irányuló exportja

Forrás: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication14283_en.pdf pp.6
(adatok alapján saját készítésű diagram)

Az új tagállamok közül a Szlovák Köztársaságnak volt a legmagasabb az EU 12-be irányuló exportja, de ennek az országnak az esetében csökkent a legjobban 1993 és 2007 között az új tagállamokba irányuló export. Ez arra enged következtetni, hogy a KGST összeomlása nagyon erősen érintette a szlovák gazdaságot, hiszen a volt szocialista országokkal való kereskedelmi kapcsolatokat nem lehetett egyik napról a másikra leépíteni. A Cseh Köztársaság esetében ugyanaz a tendencia figyelhető meg, mint a Szlovák Köztársaság esetében, habár nem olyan mértékben, mint a szlovák esetben, de a cseh export is jelentősebb mértékben csökkent 1993 és 2007 között. Az új tagállamokba irányuló exportot legnagyobb mértékben Lengyelország és Magyarország tudták növelni. Az új tagországok exportjának nagyobb része egyértelműen a régi EU-s tagállamokba irányul. Az új tagállamok egymás közti kereskedelme még jelentősen elmarad az EU 15-ökkel való kereskedelem mögött.

3.7. Az EU bővítés hatása a régi és új tagállamokra

Az Európai Bizottság a 2004-es bővítés után egy évvel készített jelentésében úgy találta, hogy a csatlakozásnak mind a régi, mind az új tagállamok a nyertesei. Az új tagállamok átlagos GDP növekedési szintje 5% volt a 2004-ben. Az új tagállamok nettó haszonélvezői voltak az EU közös költségvetésének, közel kétszer annyit kaptak a közösségi költségvetésből, mint amennyit befizettek abba. A régi tagállamok főleg a kereskedelem révén profitáltak a csatlakozásból. A tíz új tagállamban az EU 15-ök váltak a legfőbb befektetőkké, 2004-ben 13,8 milliárd eurót fektettek be az új tagállamokban. Az EU úgy becsülte, hogy a

keleti bővítés várhatóan 0,7%-kal fogja bővíteni az EU 15-ök GDP-jének a növekedését. (Bruxinfo, 2005)

A 2004-es bővítésről készült első jelentés szerint az új tagországok gazdasága gyorsabban nőtt, mint a bővítést megelőző 5 évben. Magyarország volt az egyetlen olyan ország, ahol nem volt gazdasági növekedés. A jelentés Magyarországot tekinti az integráció egyetlen vesztesének az új tagországok közül. Az EU 27-ek gazdasága összességében 0,1%-kal nőtt gyorsabban, mint a 2004-es bővítés előtt. A 2008-ban kitört pénzügyi krízis az új tagországok jó gazdasági növekedését is visszavetette, ám az új tagországok átlagosan még így is gyorsabban növekedtek, mint a régi tagállamok (EU 15). A bővítés következtében az átlagos egy főre jutó GDP 11%-kal csökkent. Az új EU tagországok növelték a régi tagállamokkal való kereskedelmüket is, de nagyobb mértékben nőtt az új tagországok egymás közti kereskedelmének a mértéke. Az egymással való kereskedelemben a régi tagállamok jobban ki tudták használni a komparatív előnyeiket, mint az új tagállamok. (Economic Papers, 2009 p. 5-6) Az EU 15-ök gazdasági teljesítményében nem hozott olyan jelentős növekedési többletet az EU keleti kibővítése, mint az új tagállamokban. Az EU gazdasági teljesítményének jelentős részét továbbra is a régi tagállamok adják, hiszen az új tagállamok csak az EU GDP-jének 10%-át adják vásárlóerő paritáson mérve. (Ecostat, 2006)

Az új tagországok 200 milliárd eurónyi tőkét vonzottak a gazdaságukban, ami a gyors gazdasági növekedés egyik magyarázata. Az új tagországokba vonzott kumulált tőkeállomány- az EU 2006. május 3-ai jelentése szerint- elérte az új tagországok GDP-jének a 40%-át. A beáramló tőkeállomány növekedésének fő forrásai pedig a régi tagországok. (Ecostat, 2006)

Bár a 2004-es bővítés hatására az unió össznépessége csaknem 20%-kal nőtt, a GDP viszont csak 5%-kal nőtt. (Marján, 2006, pp. 3.) A csatlakozás az EU 15-öknek új befektetési lehetőségeket jelentett az új tagállamoknak pedig új munkahelyeket. A régi és az új tagállamok között is nőtt a kereskedelem. Az EU fogyasztói számára szélesebb termékinálatot hozott a keleti bővítés, az új tagállamokban pedig emelkedett a fogyasztóvédelem színvonala. Az első néhány évben a bővítés költségei pedig nem haladják meg az Unió GDP-jének 0,1%-át sem

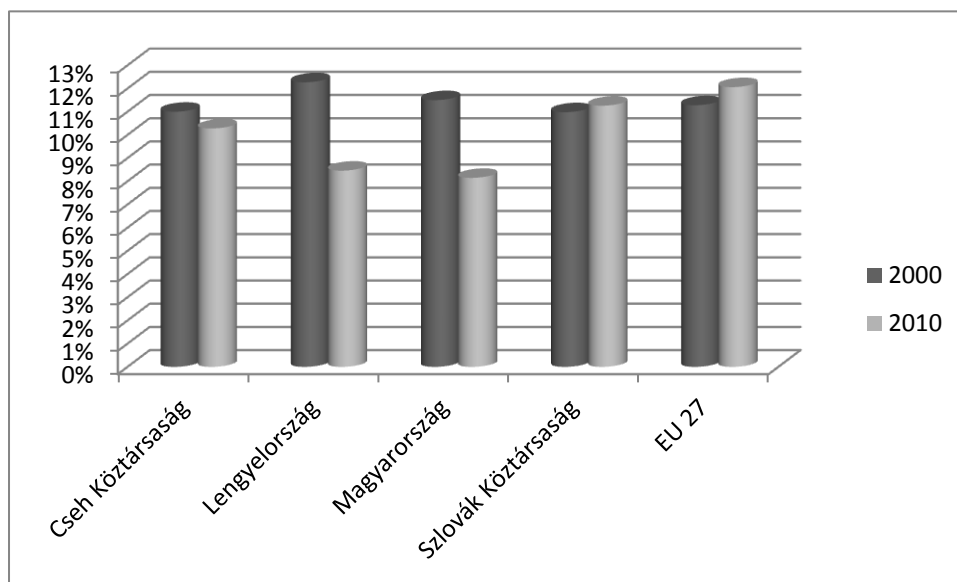
.

3.8. Finanszírozhatóság

Az integráción belüli eltérő gazdaságfejlettségi szintek és a gazdaságok szerkezetének egymáshoz közelítése komoly forrásokat igényel. A kereskedelmi előnyök egyenlőtlen eloszlásából fakadó hátrányok miatt pedig felmerülhet a vesztesek kárpótlásának a kérdése is. A kelet-közép-európai országok csatlakozásával nőttek mind gazdaság fejlettségbeli különbségek, mind a gazdaság szerkezetbeli eltérései. A finanszírozhatóság stratégiai fontosságú kérdés az integrációérettség szempontjából, de egyben az integrációérettség fontos indikátora is. (Palánkai, 2006, pp. 315.) A finanszírozhatóság meglétének több feltétele van:

- A hazai tőkeforrások elérhetősége. Ami azt a képességet jelenti, hogy az adott gazdaság mennyire képes forrásokat előállítani a saját fejlődésének a finanszírozására.
- A működő tőkepiacok megléte, amelyek képesek a belső és külső forrásokat mozgósítani.
- A költségvetés állapota a csatlakozó országokban. A kormányzat képessége, hogy el tudja-e érni és fenn tudja-e tartani a költségvetési egyensúlyt.
- A csatlakozó ország azon képessége, hogy fogadni tudja külföldi tőkét.

18. ábra Háztartások bruttó megtakarítási rátája

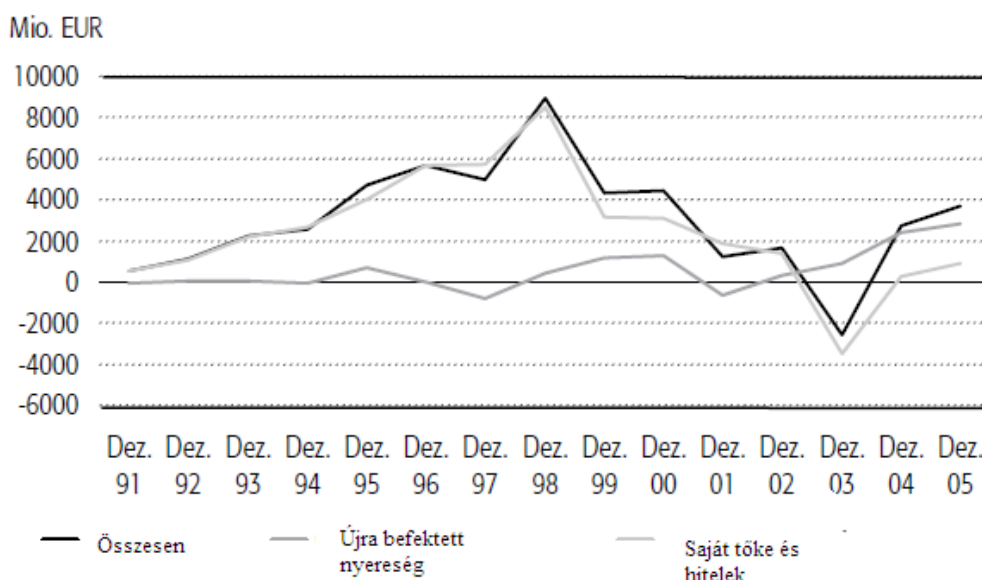

Forrás: Eurostat

2000-ben az új tagországok háztartásainak bruttó megtakarítási rátája nem tért el jelentős mértékben az európai uniós átlagtól. A bruttó megtakarítási ráta 11-13% körüli szinten mozgott. 2010-re viszont jelentős változások történtek a 2000-hez képest, Lengyelországban és Magyarországon csökkent a háztartások bruttó megtakarítási rátája. 2010-ben a négy

visegrádi ország közül a Szlovák Köztársaság háztartásainak bruttó megtakarítási rátája volt a legmagasabb valamivel 11% fölötti megtakarítási rátával.

19. ábra Német vállalkozások (nettó) közvetlen tőkebefektetés a közép és kelet-európai államokban(flow jellegű)

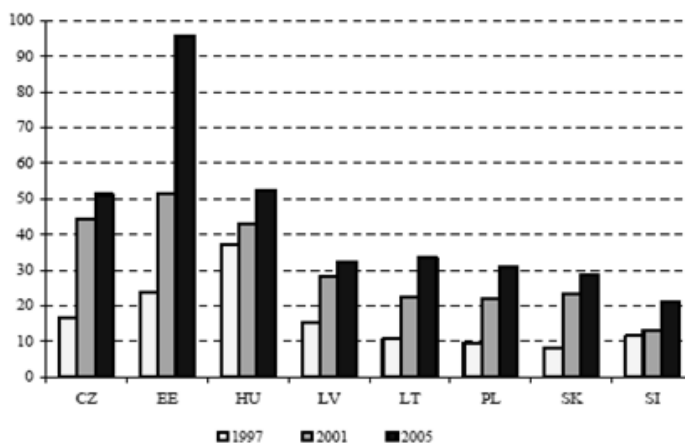

Forrás: https://www.allianz.com/static-resources/de/images/saobj_1217691_aug06_d_spezialthema_besch_ftigungsverluste.pdf

Az új tagállamokban már a csatlakozás előtt az egyik legnagyobb működőtőke-befektető Németország volt. A befektetések egyik nagy forrása az újra befektetett nyereség volt. Az befektetések összértéke 1998-ban tetőzött 8 milliárd eurós összeggel. Ezután a Németországból származó tőkebefektetések összege csökkeni kezdett 2003-ban érve el a mélypontot, habár az újrainvestált tőke összege ebben az évben is növekedett. 2004-től azonban újra növekedésnek indult közép és kelet-európai országokba áramló működőtőke.

A külföldi működőtőke befektetések állománya 1997 és 2005 között mindegyik visegrádi országban jelentős mértékben növekedett. A Cseh Köztársaságban és Magyarországon az FDI stock állománya 2005-ben elérte a GDP több mint felét. A Szlovák Köztársaságban és Lengyelországban pedig a GDP 30%-át tette ki a külföldi működőtőke állománya.

20. ábra Stock alapú FDI a GDP %-ában.

Forrás: <http://www.ecb.int/pub/pdf/scpwps/ecbwp992.pdf> pp. 34.

3.9 A maastrichti konvergenciakritériumok teljesítése

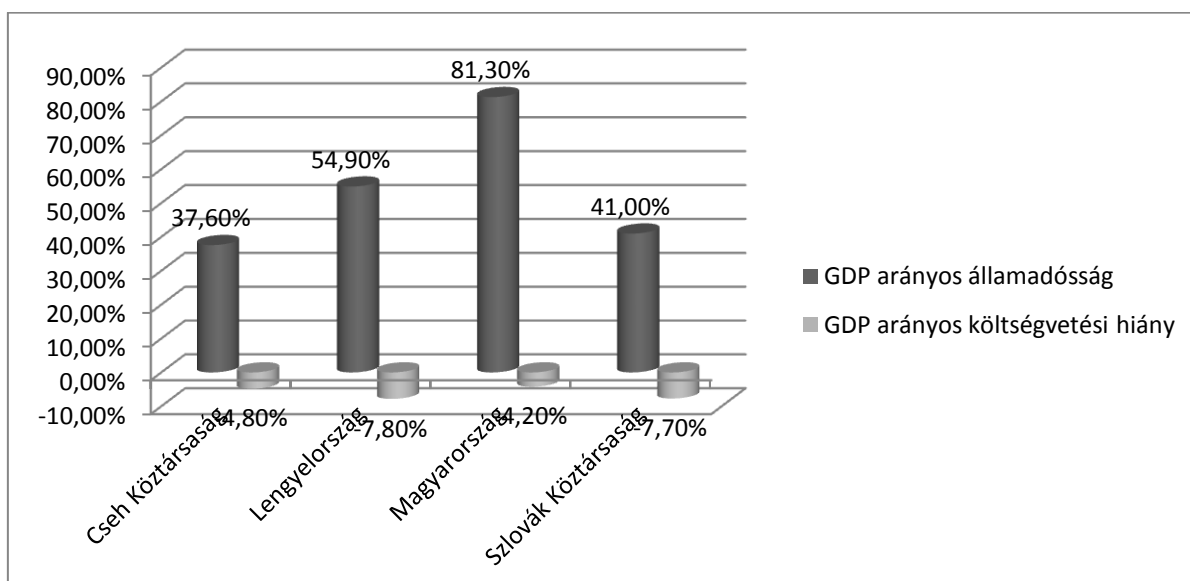
A maastrichti konvergencia kritériumokba a következő feltételek tartoznak bele:

- „A fogyasztói árszint emelkedése a vizsgált évben 1,5%-nál jobban nem haladhatja meg a három legalacsonyabb inflációs rátájú tagállam átlagindexét.
- A hosszú lejáratú kamatláb a vizsgált évben 2%-nál többel nem haladhatja meg a három legalacsonyabb inflációval rendelkező tagállam átlagát.
- Az Európai Monetáris Rendszer árfolyammechanizmusán belül a nemzeti valutát az utóbbi két évben nem értékeli le.
- A vizsgált évben a költségvetési hiány a GDP 3%-át, az államadósság pedig a GDP 60%-át nem haladhatja meg.” (Horváth, 2007, pp. 309-310)

Annak az országnak, amelyik csatlakozni akar az eurózónához két évet el kell töltenie az Európai Monetáris rendszer árfolyammechanizmusában, azaz az ERM II rendszerben. (ERM II) Az árfolyammechanizmusban való részvétel önkéntes, de az euróövezethez való csatlakozásnak feltétele. Az ERM II rendszer +/- 15%-os árfolyamsávot enged az euró és a tagállam nemzeti valutája között közösen megállapított középfolyam felett és alatt. A sávszéli beavatkozás automatikus, a beavatkozás euróban és az adott tagország nemzeti valutájában történik. A deviza intervencióról az Európai Központi Bank és az ERM II –ben részt vevő nem euróövezeti központi bankok kölcsönösen értesítik egymást. (Az Európai Unió Hivatalos Lapja, Az Európai Unió Központi Bankja) A Visegrádi Négyek közül Szlovákia csatlakozott az ERM II. rendszerhez 2005. november 28-án. Az euró pedig 2009.január 1-jén leváltotta a korábbi nemzeti valutát, a szlovák koronát, így a 2004-ben

csatlakozó 10 új tagállam közül Szlovákia vezette be másodikként az eurót Szlovénia után. (ERM II)

21. ábra GDP arányos államháztartási és költségvetési hiány 2010-ben

Forrás: Eurostat

A Visegrádi Négyek közül egyedül Magyarország nem tudta teljesíteni az államadósságra vonatkozó követelményt. Magyarországnak volt a legnagyobb az államadóssága a régiós országok közül, a magyar államadósság a GDP 81,3%-át tette ki, ami több mint 20%-kal több a megengedett szintnél. A legalacsonyabb államadósságot a Cseh Köztársaság és a Szlovák Köztársaság érte el, előbbi országban a GDP 37,6%-a, utóbbiban 41%-a volt az államadósság. De 54,90%-kal a lengyel államadósság is a megengedett szint alatt maradt. A 3%-os GDP arányos államháztartási hiányt egyik ország sem tudta teljesíteni. Az egyik legmagasabb pont a már euróövezeti tag Szlovák Köztársaság 7,7%-os államháztartási hiánya volt. De Lengyelországban hasonló mértékű volt a költségvetési hiány 2010-ben. Mind Magyarország mid a Cseh Köztársaság 4 % feletti államháztartási hiányt érték el, így ezek az országok sem tudták a költségvetési hiányra vonatkozó kritériumot teljesíteni.

Az Európai Központi Bank rendszeresen ad ki jelentést a konvergenciáról, azaz, hogy a nem euróövezeti országok hogyan teljesítik a maastrichti kritériumokat. A legutóbb, 2010-ben megjelent konvergencia jelentés kiemeli, hogy a gazdasági válság erősen érintette a közép-és kelet-európai országokat. A térség országainak a gazdasági növekedése nagyrészt az országokba beáramló külföldi működőtőkén alapult. Az országok többsége exportorientált gazdaságpolitikát folytatott, ezért érzékenyen érintette őket a külföldi kereslet visszaesése. A térség egyes országait erősebben érintette a válság, a válság felerősítette a már korábban is meglévő makrogazdasági egyensúlytalanságokat. (Konvergencia Jelentés, 2010)

22. ábra Konvergenciamutatók 2008-2010

A gazdasági konvergenciamutatók összefoglaló táblázata								
		Árstabilitás	A költségvetési helyzetre vonatkozó kritérium			Árfolyam		Hosszú lejáratú kamatláb
		HICP-infláció ⁽¹⁾	Túlzott hiány jelenléte ⁽²⁾	Államháztartási többlet (+), ill. hiány (-) ⁽³⁾	Bruttó állam-adósság ⁽³⁾	ERM-II-ben tagvaluta ⁽⁴⁾	Euróval szembeni árfolyam ⁽⁵⁾	Hosszú lejáratú kamatláb ⁽⁶⁾
Cseh Köztársaság	2008	6,3	Igen	-2,7	30,0	Nem	10,2	4,6
	2009	0,6	Igen	-5,9	35,4	Nem	-6,0	4,8
	2010	0,3 ⁽¹⁾	Igen ⁽²⁾	-5,7	39,8	Nem ⁽⁴⁾	2,6 ⁽⁵⁾	4,7 ⁽⁶⁾
Magyarország	2008	6,0	Igen	-3,8	72,9	Nem	-0,1	8,2
	2009	4,0	Igen	-4,0	78,3	Nem	-11,5	9,1
	2010	4,8 ⁽¹⁾	Igen ⁽²⁾	-4,1	78,9	Nem ⁽⁴⁾	4,5 ⁽⁵⁾	8,4 ⁽⁶⁾
Lengyelország	2008	4,2	Igen	-3,7	47,2	Nem	7,2	6,1
	2009	4,0	Igen	-7,1	51,0	Nem	-23,2	6,1
	2010	3,9 ⁽¹⁾	Igen ⁽²⁾	-7,3	53,9	Nem ⁽⁴⁾	8,4 ⁽⁵⁾	6,1 ⁽⁶⁾

Forrás: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201005hu.pdf> pp.32.

Mindhárom visegrádi országban túlzott volt a költségvetés hiánya 2008 és 2010 között. A válság hatására mindegyik országban jelentős mértékben nőtt az államháztartási hiány. Az ERM II. rendszerbe egyik visegrádi ország sem tudott még belépni. A hosszú lejáratú kamatok a vizsgált 3 évben a Cseh Köztársaságban volt a legalacsonyabb, míg Magyarországon voltak a legmagasabbak. Az infláció 2008 és 2010 között a Cseh Köztársaságban csökkent a legnagyobb mértékben, de kis mértékben mindegyik országban csökkent az inflációs ráta.

Azt, hogy az Európai Unió komolyan veszi a maastrichti kritériumokban lefektetett 3%-os költségvetési deficit célját Magyarország esete mutatja leginkább. Magyarország a csatlakozása óta túlzott deficit eljárás alatt áll. Az Európai Bizottság többször kitolta a költségvetési deficit cél elérésének a céldátumát. 2006-ban 2009-ig adtak határidőt Magyarországnak, hogy teljesítse a hiánycélt, 2009-ben pedig 2011-re lett kitolva a határidő. Bár 2011-ben Magyarország teljesítette a hiánycélt, de ez a magán nyugdíjpénztárakból származó transzfernek volt köszönhető.(Európai Unió Tanácsa)

Szankcióként az EU a túlzott deficit eljárás keretében a 2013-ban elérhető kohéziós forrásokat 29%-át zárta. A zárolás visszavonható, ha Magyarország elfogadja a szükséges költségvetési kiigazító intézkedéseket. A Bizottság javaslata alapján Magyarországnak a GDP 0,5%-ának megfelelő további kiigazítást kell elérnie.(Bruxinfo, 2012)

4. Konklúzió

A Visegrádi Négyek egyértelműen teljesítették az Európai Unióba való belépéshez szükséges csatlakozási és tagsági kritériumokat. Az új tagállamok belépésének a hatására jelentős mértékben nőttek az integráción belüli fejlettségi különbségek. A Visegrádi Négyek és a többi új tagállam egyértelműen az integráció nyertesei. A régi tagállamok új piacokra találtak az új tagállamokban, az új tagállamok pedig már a csatlakozás időpontja előtt vonzani kezdték a külföldi működőtőkét, ami jelentősen hozzájárult a gazdasági növekedéshez és az elavult gazdasági szerkezet modernizálásához. Az EU-hoz való csatlakozás nélkül valószínűleg nem áramlott volna be ennyi külföldi tőke a V4-ek gazdaságába és nem lett volna ilyen gyors a gazdasági növekedés.

A gazdasági növekedés a 2000-es években nagyobb mértékű volt, mint az EU 15-ök tagállamaiban. Ahhoz, azonban hogy 15-20 éven belül elérjék az EU átlagos fejlettségi szintjét évi 2-2,5%-kal nagyobb GDP növekedést kellene elérniük, mint a régi tagállamoknak. Az új tagországok régi tagországokkal való kereskedelme már a csatlakozás előtt elkezdett jelentős mértékben növekedni, mára az régi tagállamok az új tagállamok legfőbb kereskedelmi partnerei. Az új tagországok egymás közti kereskedelme is növekedett. A Cseh és a Szlovák Köztársaság integrációérettségben valamivel megelőzi Lengyelországot és Magyarországot, hiszen a legtöbb gazdasági indikátor esetében jobb eredményeket értek el. A 2011-2012-es Doing Business Report szerint a Cseh Köztársaság és a Szlovák Köztársaság már innováció-vezérelt gazdaságnak minősült, míg Lengyelország és Magyarország még nem érte el az innovációvezérelt-gazdaság szintjét. Az egy főre eső GDP ill. a konvergenciaindex alapján is a cseh és a szlovák gazdaság az integrációérettség magasabb fokán áll, mint a lengyel és a magyar gazdaság. A legtöbb külföldi tőke is a cseh és a szlovák gazdaságba áramlott be. Viszont vannak olyan területek, ahol Lengyelország és Magyarország teljesítményben megelőzik a Cseh Köztársaságot és Szlovákiát. Például a Korruptió Érzékelési Index rangsorában Lengyelország és Magyarország megelőzi a Cseh és a Szlovák Köztársaságot.

A munkaerőpiaci és foglalkoztatottsági helyzetet figyelembe véve elmondható, hogy az EU régi tagállamainak foglalkoztatottsági rátáját leginkább a Cseh Köztársaságnak sikerült megközelítenie, a másik három országban a foglalkoztatottak aránya az EU 15-ökhöz viszonyítva alacsonyabb. A munkanélküliségi adatok viszont egyik új tagországban sem térnek el jelentős mértékben az uniós átlagtól.

A maastrichti kritériumokat eddig a Szlovák Köztársaságnak sikerült egyedül maradéktalanul teljesítenie, így 2009-ben az euró lett az új fizetőeszköz a szlovák gazdaságban. A válság hatására az összes gazdaságban romlottak a makrogazdasági adatok, az országok többségének komoly gondot okoz a makrogazdasági egyensúlytalanság. A Visegrádi Négyekben nőtt a költségvetési deficit és az államadósság. A legmagasabb államháztartási hiánnyal Magyarország rendelkezik. Ráadásul a 2004 óta folyamatosan tartó túlzott deficit eljárás alatt lévő országnak már szankcióval is szembe kell néznie az Európai Unió részéről.

Összegzésként elmondható, hogy a tervgazdaságból a piacgazdaságba való átmenet sikeresen valósult meg a Visegrádi Négyekben, ma már mindegyik ország gazdasága működő piacgazdaságként funkcionál. A csatlakozásból származó előnyök jelenleg úgy tűnik, hogy meghaladják az integrációból fakadó hátrányokat. Úgy gondolom, hogy a hipotézisem megerősítést nyert. A Visegrádi Négyek kellően integrációérettek voltak ahhoz, hogy a csatlakozásból származó előnyöket ki tudják használni és az integrációnak számukra több haszna, mint költsége legyen.

A gazdasági válság mindegyik régiós országot erőteljesen érintette. Hogy válság után mennyire sikeresen fog alakulni a konvergencia az a jövő kérdése. Láthattuk, hogy korábban sikeresen integrálódott országok, mint például Írországot vagy Spanyolország és Portugáliát mennyire visszavetette a válság. A Visegrádi Négyeknek mindenképpen a makrogazdasági stabilitás helyreállítására kell törekedniük ahhoz, hogy mind a reál, mind a nominális konvergencia útját sikeresen tudják folytatni.

Irodalomjegyzék

Bató Márk – Szent-Iványi Balázs (2009): A lisszaboni stratégia K+F prioritási területén elért eredmények értékelése, a beavatkozások hatékonyságának elemzése, In: Európai Tükör 2009 november XIV.évf. 11. szám, pp.73-87.

Cohen, Benjamin.J (2007).: Review of International Political Economy, Vol. 14, No. 5, Europe's Expanding Currency: Fiscal Stability and Democratic Legitimacy (Dec., 2007), pp. 746-773, pp.

Doing Business Report 2012, Internetes elérhetőség:
<http://www.doingbusiness.org/~media/FPDKM/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB12-FullReport.pdf> (letöltve: 2012.03.21.)

Horváth Zoltán (2007) Kézikönyv az Európai Unióról, Orac, Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2007.

Józon Mónika (2005): The Enlarged EU and Mandatory Requirements, European Law Journal, Vol. 11, No. 5, September 2005 pp. 549-556.

Marján Attila (2006): EU-bővítés: vissza és előretekintés, In: Európai Tükör 2006/11. pp.3-28

Palánkai Tibor (2004): Az európai integráció gazdaságtana, Aula Kiadó, 2004, Budapest

Palánkai Tibor (2003): Az integrációérettség néhány összefüggése, In: Társadalom és Gazdaság 25 (2003) 1 p. 49-78

Palánkai Tibor: (2006) Integrációérettségünk elméleti összefüggései, Pénzügyi Szemle LI. évfolyam, pp.302-319

Palánkai Tibor: Egyesülés – integrációelmélet (Új integráció gazdaságtanának szükségessége), Magyar Tudomány, 166. évfolyam. 2005 10. szám, 1220-1235 pp., Internetes elérhetőség: <http://mta.hu/fileadmin/szekfoglalok/000577.pdf> (letöltve: 2012.03.20.)

Palánkai Tibor (2010): Evaluation of the membership of the new member states, Hungary after five years of the EU membership, Köz-gazdaság 2010/3., pp. 9-23.

The Global Competitiveness Report 2001-2002, Internetes elérhetőség:
<http://www.nectec.or.th/pld/indicators/documents/WEF%20Global%20Competitiveness%20Report%202001.pdf> (letöltve: 2012.02.10)

The Global Competitiveness Report 2011-2012, Internetes elérhetőség:
<http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness> (letöltve: 2012.03.21.)

Internetes források:

Európai Bizottság, A bővítés feltételei: http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/conditions-for-enlargement/index_hu.htm (letöltve: 2012.03.20)

Eurofund, Acquis communautaire

<http://www.eurofound.europa.eu/areas/industrialrelations/dictionary/definitions/acquiscommunautaire.htm> (letöltve 2012.03.20.)

European Commission, Enlargement Strategy Paper 2000:

http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2000/strat_en.pdf pp (letöltve: 2012.03.20.)

European Commission, Making success of Enlargement 2001:

http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2001/strategy_en.pdf

European Commission, Towards the enlarged Union, Strategy Paper 2002: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0700:FIN:EN:PDF>

HVG, 2004: <http://hvg.hu/hvgfriss/2004.17/200417HVGFriss463> (letöltve: 2011.12.07.)

Euvonal, Átmeneti mentességek a mezőgazdaságban:

<http://www.euvonal.hu/index.php?op=mezogazdasag&id=44> (letöltve: 2012.03.21)

Bruxinfo (2008), Nem aktuális a földmoratórium meghosszabbítása

<http://www.bruxinfo.hu/cikk/20080925-nem-aktualis-a-foldmoratorium-meghosszabbitasi.html> (letöltve 2012.03.21.)

FVM, Magyarország a földmoratórium meghosszabbítását kéri az EU-tól

<http://www.fvm.hu/main.php?folderID=2290&articleID=16391&ctag=articlelist&iid=1> (letöltve 2010.03.21.)

Európai Unió Hivatalos Lapja, A Bizottság határozata (2010.december 20.)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:336:0060:0061:HU:PDF>
Az Európai Unió hivatalos Lapja, L 336/60, 2010.12.21. (letöltve:2012.03.21.)

Bővítés és mezőgazdaság: Integrációs stratégia az új EU-tagállamok számára

http://ec.europa.eu/agriculture/external/enlarge/press/176_hu.pdf. (letöltve 2012.03.21.)

EBRD átalakulási indikátorok:

<http://www.ebrd.com/pages/research/economics/data/macro.shtml> (letöltve: 2012.02.03.)

Indikátorok módszertanának leírása:

http://www.ebrd.com/pages/research/economics/data/macro/ti_methodology.shtml (letöltve 2012.03.21.)

EBRD átalakulási indikátorok módszertan

http://www.ebrd.com/pages/research/analysis/surveys/ti_methodology.shtml (letöltés: 2012.03.21.)

Korrupció Észlelési Index 2011: <http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/> (letöltve 2012.03.21.)

Lisszabon Stratégia: <http://www.etuc.org/a/652> (letöltve:2012.03.17.)

Európa 2020 célkitűzések: http://ec.europa.eu/europe2020/reaching-the-goals/targets/index_en.htm (letöltve:2012.03.17.)

Deutsche Bank Research: http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_EN-PROD/PROD0000000000241156/As+time+goes+by____+Mixed+showing+after+five+years+of+EU+eastern+enlargement.pdf

EU 8 Konvergenciaindex (2006) http://www.icegec-memo.hu/hun/_docs/publikaciok/konvergencia/konvergenciaindex_2006.pdf (letöltve: 2012.03.21.)

Bruxinfo (2005): <http://bruxinfo.hu/cikk/20050430-minden-oroszag-nyertese-volt-a-bovitesnek.html> (letöltés: 2012.03.22.)

Economic Papers 2009:
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication14283_en.pdf (letöltve: 2012.03.22)

Ecostat (2006): <http://www.ecostat.hu/archiv/kiadvanyok/mikroszkop/98.html> (letöltve: 2012.02.25.)

ERM II: http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/adoption/erm2/index_en.htm (letöltve:2012.03.23.)

Az Európai Unió Hivatalos Lapja, Az Európai Unió Központi Bankja:
http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/c_07320060325hu00210027.pdf (letöltve: 2012.03.23.)

Konvergencia Jelentés (2010): <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201005en.pdf> pp. 31. (letöltve: 2012.03.23.)

Európai Unió Tanácsa:
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ecofin/128917.pdf (letöltve: 2012.03.23.)

Bruxinfo, 2012: <http://www.bruxinfo.hu/cikk/20120313-harom-honapig-tarthat-a-magyar-penzek-zarolasa.html> (letöltés: 2012.03.23.)